

บทที่ 3

กว่าจะมาเป็นเด็กเร่ร่อน

“แต่ก่อนผมเคยเป็นเด็กเร่ร่อนนะพี่ แต่ตอนนี้ไม่ใช่แล้ว ตอนนี้ผมมีห้องอยู่ ไม่ได้นอนไปเรื่อยแล้ว”

อาหล้า 2553

“ผมไม่ได้เป็นเด็กเร่ร่อนนะครับ ผมมีห้องอยู่ แม่ผมก็อยู่ที่เชียงใหม่ แต่ผมไม่อยากกลับไปนอนที่บ้านเฉยๆ แต่ผมก็ไม่เคยนอนไปเรื่อย (นอนตามที่สาธารณะ – ผู้ศึกษา) นะพี่ นอนในห้องตลอด”

เค้น 2553

“จะว่า ว่าเร่ร่อน ผมก็ยังงไม่รู้อ ถึงบ้านผมแม่จะขายไปแล้ว แม่ก็ถูกจับ แต่ผมก็ไปนอนบ้านลุงกับป้าได้ แต่ผมไม่อยากไปเฉยๆ ผมเลยมาอยู่แถวนี้ (ลานประดูท่าแพ – ผู้ศึกษา) อย่างนี้มันเร่ร่อนไหมพี่”

แซมปี 2553

ข้อความข้างต้นนี้ เด็กเร่ร่อนกลุ่มหนึ่งได้พยายามอธิบายให้ผู้ศึกษาเข้าใจ “ตัวตน” ของพวกเขา แม้ว่าสังคมจะประทับตราให้พวกเขาเป็นเด็กเร่ร่อน และในบางขณะพวกเขาก็ยอมรับการเป็นเด็กเร่ร่อน แต่พวกเขาก็บอกกล่าวผ่านผู้ศึกษาว่า พวกเขาแค่เคยเป็นเด็กเร่ร่อนเท่านั้น

ในบทนี้จะกล่าวถึงความเป็นมาของกรณีศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและประวัติก่อนที่จะมาเป็นเด็กเร่ร่อน และเมื่อเป็นเด็กเร่ร่อน พวกเขาต้องเผชิญอะไรบ้าง ดังนั้นก่อนที่จะเริ่มก้าวเข้าสู่โลกของเด็กเร่ร่อน ผู้ศึกษาขอเริ่มต้นด้วยการถ่ายทอดคำบอกเล่าเส้นทางชีวิตของพวกเขา สู่การเป็นเด็กเร่ร่อน โดยผู้ศึกษาจะเลือกผู้ให้ข้อมูลที่ยินดีให้ข้อมูลและสนทนากับผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาการเก็บข้อมูลสนาม จึงจำเป็นต้องเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อความถูกต้องของข้อมูล

3.1 คำบอกเล่าของเด็กเร่ร่อน

3.1.1 อาหล้า: จากเด็กชาวเขาสู่เด็กเร่ร่อน

วันหนึ่งผู้ศึกษาได้เดินทางไปยังประดูท่าแพกับพี่อาร์มเจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กเพื่อมาเยี่ยมเยียนเด็กเร่ร่อนในย่านท่าแพ ในขณะที่เดินแะทักทายเด็กๆ ที่นั่งจับกลุ่มพูดคุยกันอยู่นั้น

ผู้ศึกษาก็ได้ยินเสียงพูดด้วยสำเนียงแปลกๆ “สวัสดิชะๆ (พร้อมยกมือไหว้) ปายไหนดมาชะ” พลง ยิ้มจนแทบไม่เห็นตา อาหล้าแะเข้ามาทักทายที่อาร์ม ด้วยสำเนียงการพูดที่แปร่งๆ ของเขา พอจะ ทำให้เรารู้ได้ว่าเขาไม่ใช่คนพื้นราบแน่นอน หลังจากที่พี่อาร์มแนะนำว่าผมเป็นนักศึกษาปริญญาโท มาเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพวกเขา อาหล้าจึงสวัสดิผมอีกครั้ง อาหล้าเป็นคนรูปร่างผอม ผิวดำ ทำทาง อารมณ์ดี ดูไม่มีพิษมีภัย ในวันนั้นเขาแต่งกายด้วย เสื้อเชิ้ตสีขาวกางเกงขาขาว ดูเรียบร้อย ดูๆ ไปก็ คล้ายกับเด็กเสิร์ฟตามร้านอาหาร

ในระยะแรกของการลงสนาม (ช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553) ผู้ศึกษาไม่ค่อยได้เจออาหล้า มากนัก เพราะส่วนใหญ่ผู้ศึกษาจะเก็บข้อมูลบริเวณลานประดูท่าแพ ส่วนอาหล้าจะใช้ชีวิตใน ย่านหลังไนท์บাজারเป็นส่วนใหญ่ แต่ในระยะหลัง (ช่วงเดือนกันยา พ.ศ. 2553) อาหล้ามีปัญหา เรื่องค่าใช้จ่าย ทำให้อาหล้ามาขออาศัยที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กเป็นที่พักอาศัยชั่วคราว ทำให้ผู้ศึกษา ได้พบเจออาหล้าบ่อยครั้งขึ้น เมื่อเข้าไปทักทายอาหล้า อาหล้าก็มีท่าทางที่เป็นมิตร ทำให้ผู้ศึกษาคิด ว่าอาหล้าน่าจะยินดีให้ข้อมูล จึงได้บอกกับเขาว่าอยากที่จะนำเรื่องราวชีวิตของเขาไปเขียนใน วิทยานิพนธ์

อาหล้าเล่าว่าปัจจุบัน เขาอายุ 23 ปี เป็นชาวเขาเผ่าอาข่ามาจากดอยแม่สลอง พ่อเป็นชาว จีนฮ่อ แม่เป็นชาวอาข่า อาหล้าเกิดในครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ ครอบครัวของเขาเปิดร้านขาย ของชำในหมู่บ้าน อาหล้ามีน้องชายหนึ่งคน ชีวิตบนดอยที่แสนอบอุ่น ต้องพลิกผันเมื่อพ่อและแม่ ตัดสินใจเลิกกันเมื่ออาหล้าอายุได้ 7 ปี แม่พาน้องชายไปเร่ขายดอกไม้ให้กับนักท่องเที่ยวที่จังหวัด ลำปาง ทิ้งให้เขาและพ่ออยู่กันลำพังเพียงสองคน แต่ทว่าหลังจากนั้นไม่นาน (ประมาณ 5 เดือนเศษ) แม่ก็กลับมารับเขาไปอยู่ด้วย ซึ่งในขณะนั้นเขากำลังเรียนอยู่ชั้น ป.1 เขาจำเป็นต้องออกจากโรงเรียน ที่ดอยแม่สลองโดยไม่ทราบสาเหตุว่าทำไมแม่จึงพาเขาไปที่จังหวัดลำปาง

“ตอนนั้นผมก็ไม่รู้ว่าแม่มารับผมทำไม แม่บอกให้ไปก็ไป ไม่คิดอะไร ก็ ตอนนั้นมันยังเด็กอยู่ แล้วก็รู้ว่าไปทำอะไรที่ลำปาง แล้วลำปางเป็นไง ผม ก็ไม่รู้ ตอนที่ผมไปกับแม่ น่าจะสัก 7 ขวบได้มั้งครับ”

อาหล้าไม่เคยมาอยู่ในเมือง แต่เมื่อมาถึงจังหวัดลำปางเขาถึงได้รู้ว่าที่นี่ แตกต่างจากบ้าน บนดอยอย่างสิ้นเชิง อาหล้าต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงมากมาย ทั้งสภาพสังคมที่วุ่นวาย ผู้คนที่ มากหน้าหลายตา รถยนต์จำนวนมาก มากกว่านั้นคืออาหล้าด้วยวัยเพียง 7 ปี ต้องมาทำงานที่ ร้านขายดอกไม้ เขาต้องทำทุกอย่างที่เจ้าของร้านสั่งและนอกจากงานที่ร้านขายดอกไม้ อาหล้ายัง ต้องช่วยแม่เร่ขายดอกไม้พร้อมกับน้องชาย หลายครั้งที่เขาถูกปฏิบัติอย่างไม่สนใจใยดี และถูกมอง อย่างคนน่ารำคาญ

“ผมไปขายดอกกับแม่ แม่จะพาไปขายตามร้านอาหาร ร้านที่เขานั่งกินตามข้างแม่น้ำที่ลำปางนั้นแหละครับ บางคนก็ซื้อง่ายนะพี่ เขาคงสงสารผม แต่บางคนก็ไล่ไปเลย เขาก็พูดไม่ค่อยดี ไล่ไปไป ไม่ต้องมายุ่งคนจะกินข้าว ผมก็เดินไปขายโต๊ะอื่นต่อ คนใจดีมีเยอะแยะ ผมไม่ค่อยรู้สึกไรหรอกพี่ ชินละ โคนบ๋อย”

แม้ว่าชีวิตในเมืองจะทำให้เขากลายเป็นเพียงคนชนชั้นล่าง แต่อาหล้ากลับรู้สึกชอบชีวิตในเมืองมากกว่าชีวิตบนคอยเพราะที่นี่มีสิ่งแปลกใหม่ให้เขาได้ค้นหายุ่งมากมาย ไม่ว่าจะเป็นของเล่นที่ไม่เคยเห็น ขนมที่ไม่เคยกิน อาหล้าเล่าถึงชีวิตในเมืองตอนนั้นว่า

“ผมชอบเวลาว่าง (งานรื่นเริง – ผู้ศึกษา) พวกงานฤดูหนาวอะไรแบบนี้ จะมีม้าหมุน ชิงช้าสวรรค์ ให้เล่นเยอะแยะเลยครับ อย่างที่ตลาดอัสวินก็มีของเล่นขาย ขนม ให้กินเยอะเลย ที่บนคอยไม่มีนะพี่แบบนี้ อยู่ที่นี่ (จ.ลำปาง) ก็สนุกดีครับ”

แต่ใช่ว่าการใช้ชีวิตในเมืองของเด็กชาวเขาอย่างอาหล้าจะได้สัมผัสเครื่องเล่นเหล่านั้นเสียทุกครั้งไป อาหล้าเล่าให้ผู้ศึกษาฟังด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจว่า หลายต่อหลายครั้งที่เขาได้แต่เพียงแหงนหน้ามองมันเท่านั้น เพราะไม่มีเงิน เงินกลายเป็นสิ่งที่ตอบปัญหาทุกอย่างในสังคมเมือง จนทำให้เขารู้สึกว่า การมีเงินมากจะทำให้เขามีความสุข

อาหล้าใช้ชีวิตที่จังหวัดลำปางได้ประมาณ 8 เดือน เพื่อนที่ขายดอกไม้ด้วยกัน ก็ชวนให้อาหล้านั่งรถไฟไปเที่ยวที่จังหวัดเชียงใหม่ด้วยกันพร้อมเพื่อนอีก 3 คน ซึ่งในครั้งแรกที่เพื่อนชวนอาหล้า อาหล้ายังรู้สึกลังเลใจเพราะกลัวว่าจะห่างแม่ออกไปไกล แต่ทว่าเพื่อนของอาหล้าก็ได้บอกกับอาหล้าว่า “ถ้าจะกลับมาหาแม่จะมาเมื่อไหร่ก็ได้ไม่หลงหรอก ขึ้นรถไฟกลับมาแป๊บเดียวเอง” เมื่อได้ยินดังนั้นอาหล้าจึงขึ้นรถไฟเพื่อไปยังจังหวัดเชียงใหม่ทันที เมื่อถึงสถานีรถไฟ จังหวัดเชียงใหม่ สิ่งแรกที่พวกเขาต้องช่วยกันคิด ก็คือพวกเขาจะไปไหนก่อน โดยที่นั่นจะต้องมีที่ให้พวกเขาหลับนอน มีอาหาร และที่สำคัญต้องเป็นที่ที่พวกเขาพอจะหาเงินได้ มีเพื่อนคนหนึ่งเสนอความคิดว่า “พวกเราต้องไปกาดหลวง”

“ที่มากาดหลวงเพราะเพื่อนผมคนหนึ่ง มันเคยมาที่นี่ มันบอกว่าที่นี่ขอเงินได้ มีข้าวกิน แล้วก็มีที่นอน พวกผมก็เลยเดินจากสถานีรถไฟมาที่กาดหลวง พอมาถึงมีคนเยอะแยะไปหมด เหมือนกับตลาดอัสวินเลย คนเยอะกว่าด้วยซ้ำ ผมก็คิดในใจไม่อดตายแน่ เพราะมีของกินขายเพียบ ผมกับเพื่อนเลยคิดต่อว่า

จะทำยังไงให้ได้เงินดี เพื่อนผมมันก็บอกว่า ขอเงิน ขอเงินที่นี้แหละ ได้แน่
ขอก็ขอ ตอนแรกผมก็ไม่กล้า ให้เพื่อนขอให้ ผมไม่รู้ว่าจะขอยังไง อายุเขา
เพราะผมไม่เคยขอเงินมาก่อน ที่ลำบากก็แค่ขายดอกไม้ช่วยแม่ เพื่อนมันก็
เลยสอน ผมก็ค่อยๆ ทำไป”

สำหรับอาห้ล้าเด็กชาวเขาที่ไม่รู้ว่าการขอทานคืออะไร แต่ก็ต้องทำเนื่องจากไม่มีเงิน ครั้ง
แรกของการขอทาน อาห้ล้ายังรู้สึกกลัวๆ กลัวๆ แต่เขาก็ทำตามเพื่อนบอก

“เพื่อนมันสอนให้ครับ ที่แรกผมก็ไม่รู้ มันบอกให้ผมนั่ง ผมก็นั่งแล้วมันก็
ไปหาแก้วมาอันนึง ผมก็นั่ง ก็ได้เงินบ้างนะที่ สักพักมันก็บอกให้ผมยกมือ
ไหว้ด้วยดิอะ เออยกก็ยก พอไหว้ปุ๊บ โห้ คนให้เยอะเลยพี่”

อาห้ล้าได้เงิน 400 บาท จากการขอทานครั้งแรก อาห้ล้าถึงกับตกใจและไม่คิดว่าจะได้เงิน
มากขนาดนี้ อาห้ล้าดีใจมากและยึดอาชีพขอทานเรื่อยมา และในช่วงนี้เองที่อาห้ล้าเด็กชาวเขาต้อง
พยายามเอาชีวิตรอดจากสังคมเมืองด้วยตัวเอง ช่วงนี้เองที่อาห้ล้าได้กลายเป็นเด็กเร่ร่อน สิ่งที่สำคัญ
ที่สุดของการเอาตัวรอดของชีวิตเร่ร่อนคือ อาหารและที่หลับนอน ในช่วงแรกๆ ของชีวิตเร่ร่อน
อาห้ล้าอาศัยผู้ขายสินค้าบริเวณย่านไนท์บาซาร์เป็นที่หลบฝนหลบหนาวนานเกือบปี แต่แล้วเพื่อน
คนหนึ่ง ก็ไปพบตึกร้างย่านไนท์บาซาร์ จึงชักชวนกันไปอยู่ที่นี่ อาห้ล้าและเพื่อนรวม 20 กว่า
คนเข้าไปอาศัยในตึกร้าง จนทำให้ที่นั่นเป็นเหมือนอาณาจักรของพวกเขา อาห้ล้าและเพื่อนได้อาศัย
บริเวณชั้น 1 เป็นที่พักผ่อนหลับนอน ส่วนชั้นใต้ดินหรือลานจอดรถเมื่อสายฝนโปรยปรายลงมาก็
กลายเป็นสระว่ายน้ำขนาดใหญ่ แต่เชื่อว่าพวกเขาจะใช้ชีวิตที่ตึกร้างได้อย่างสุขสบายและปลอดภัย
เพราะหลายครั้งที่ม็อบเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาตรวจและไล่จับพวกเขาทั้งที่ไม่ผิดอะไรเลย อาห้ล้าและ
เพื่อนต้องวิ่งหนีไปคนละทิศคนละทาง หลายต่อหลายครั้งที่อาห้ล้าและเพื่อนแค่เพียงเห็นเจ้าหน้าที่
ตำรวจแต่ไกล พวกเขาต่างหาที่หลบซ่อนหรือวิ่งหนีไปให้พ้นสายตาเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เมื่ออาห้ล้าอายุได้ 12 ปี อาชีพขอทานที่ทำอยู่ก็เริ่มมีปัญหา อาห้ล้าได้เงินจากการขอทาน
น้อยลง จากเดิมที่ได้วันละ 300 – 600 บาท เหลือเพียงวันละ 50 – 100 บาท เท่านั้น

“เขาไม่ค่อยสงสารผมแล้วพี่ ผมโตแล้ว บางคนก็เข้ามาถามเลยว่าทำไมผมไม่
ไปทำงาน มาขอทานแบบนี้ทำไม”

อาห้ล้าจึงคิดที่จะหางานอย่างอื่นทำ แต่เนื่องจากเรียนจบเพียงชั้น ป.1 ไม่มีบัตรประชาชน
ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน ทำให้การหางานเต็มไปด้วยความยากลำบากดังนั้นเมื่อเพื่อนชวน
ให้ อาห้ล้าลองหาแขก (ขายบริการทางเพศ) ในครั้งแรกอาห้ล้ายังลังเลใจ แต่สุดท้ายด้วยคำยุยงจาก

เพื่อน อาหล้าจึงลองทำ และนั่นก็เป็นก้าวแรกของอาหล้าที่ก้าวสู่อาชีพขายบริการทางเพศซึ่งในครั้งแรกเขายังคงกลัวๆ กลัวๆ เหมือนกับครั้งที่เริ่มขอทาน เขายังคงให้เพื่อนสอนวิธีหาแขก และเล่าถึงประสบการณ์การขายบริการทางเพศครั้งแรกของเขาว่า

“ครั้งแรกที่หาแขกนี้ผมไม่ตั้งใจที่จะหานะพี่ เพื่อนมันชวน มันหาแขกอยู่แล้ว ผมก็เลยไปกับมัน ผมนี้จี้เกียจมากเลยไม่ทำอะไรสักอย่าง เอาเปรียบเพื่อน เพื่อนผมมันก็ชักว่าวให้แขก ผมนี้ไม่ทำอะไรเลย ดีที่สุดแล้ว ถ้าไม่นั่งกินแอปเปิ้ลก็กินขนม ไม่กินขนมก็ดูทีวี เพื่อนมันทำหมด (หัวเราะ) ผมไปอยู่กับแขกได้ 2 – 3 คืน ได้ตั้งค้มาคนละ 5,000 ผมนี้โหดไม่มัน ได้เงินเยอะอย่างนี้ ได้ง่ายด้วย ได้ตั้งค้มาเอาไปเล่นสล็อตเกอร์ เอาไปเล่นยา แล้วก็เอาเงินไปเช่าหออยู่ แล้วก็เล่นไพ่ แบบเดียวหมดเลยพี่”

หลังจากที่เริ่มขายบริการ อาหล้าก็เริ่มมีเงินมากขึ้น และพอที่จะเช่าหอพักอยู่ได้ และในช่วงนี้เองที่อาหล้าบอกกับผู้ศึกษาว่าเขาเลิกเป็นเด็กเร่ร่อนแล้ว เขาไม่ต้องย้ายที่นอนบ่อยๆ ไม่ต้องนอนในที่สาธารณะอีกแล้ว อาหล้าเช่าหอพักราคาถูกกับพี่ที่เป็นชาวอาข่าด้วยกัน แต่ใช้ว่าหลังจากที่อาหล้ามีห้องแล้วเขาจะไม่นอนข้างถนนอีก บางครั้งที่ไม่อยากกลับหอพักเขาก็ยังใช้มานั่งบนลานท่าแพเป็นที่หลับนอนในบางครั้งคราว

อาหล้ายึดอาชีพหาแขกหรืออาชีพขายบริการจนถึงอายุ 22 ปี ด้วยความที่เขาเริ่มแก่ตัวลง จึงไม่ค่อยเป็นที่นิยมของผู้ซื้อบริการเท่ากับช่วงวัยรุ่น ทำให้รายได้ของเขาเริ่มลดน้อยลง อาหล้าจึงจำเป็นต้องหางานใหม่อีกครั้ง แต่ด้วยเงื่อนไขชีวิตเดิมๆ ทำให้งานที่พอจะทำได้มีเพียงไม่กี่งาน เขาพูดถึงปัญหาในการสมัครงานคือ การไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ ไม่มีการศึกษา และไม่มีบัตรประชาชน ทำให้งานที่เขาพอจะทำได้ก็งานระดับล่าง เช่น กรรมกร เด็กเสิร์ฟ ฯลฯ

อาหล้าได้งานเป็นกรรมกรก่อสร้าง ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้บัตรประชาชน แต่ทว่าอาหล้าก็ทำงานก่อสร้างได้เพียงไม่นาน ด้วยเหตุผลที่ว่า งานก่อสร้างเป็นงานที่หนักเกินไปสำหรับเขา

“ผมไปทำงานก่อสร้าง ได้ 2 เดือนกว่าๆ ก็ไม่ไหวพี่ มันร้อน มันเป็นงานภายนอก แต่เงินก็พอใช้ได้อยู่พี่ พออยู่ได้ เขาให้วันละ 250 ทำงานตั้งแต่แปดโมงเช้าถึงห้าโมงเย็น แต่ก็ไม่ได้ไหวเพราะแดดมันร้อน ถ้าเป็นงานทำภายในนี้สู้อยู่พี่อย่างนี้ไม่ไหวเลยออกดีกว่า”

อาหล้าได้ไปทำงานอื่นๆ อีกหลายแห่งแต่ก็ทำได้ไม่นาน เพราะถูกโกงค่าแรงบ้าง งานหนักเกินไปบ้าง จนสุดท้ายเขาก็มาทำงานเป็นเด็กรับรถ ในย่านสถานบันเทิง มีรายได้วันละ 150 และอาจมีค่าทิปบ้างนิดหน่อย เขาเริ่มทำตั้งแต่ 5 โมงเย็นไปจนถึงเวลาตี 2

ปัจจุบันอาหล้ายังคงใช้ชีวิตเร่ร่อนต่อไป และหลังจากที่จากแม่มาเขาก็ไม่ได้พอเจอกับแม่อีกเลย มีเพียงแต่น้องชายที่ตามเขามาใช้ชีวิตเร่ร่อนที่จังหวัดเชียงใหม่ แต่ก็เชื่อว่าอาหล้าจะไม่อยากกลับบ้านที่ดอยแม่สลองเลย อาหล้าได้เปรยๆ กับผู้ศึกษาว่า เขาอยากกลับไปอยู่บ้านกับพ่อที่ดอยแม่สลอง อาหล้าคิดถึงพ่อที่ต้องอยู่คนเดียวมาเป็นเวลากว่า 16 ปี อาหล้าอยากกลับไปเจอพ่ออีกครั้ง เขาคิดไว้ว่าจะไปช่วยพ่อขายของชำที่บ้านบนดอย และกลับไปอยู่กินอย่างชีวิตชาวดอยอีกครั้ง

จากเรื่องราวชีวิตของอาหล้าเป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงชีวิตของเด็กชาวเขาที่ต้องเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองและ “หลง” กับความทันสมัยของเมือง ทำให้เขาต้องจากแม่มาใช้ชีวิตตามลำพังในเมืองใหญ่และกลายเป็นเด็กเร่ร่อน เขาต้องปรับตัวกับชีวิตในเมืองมากมาย ถูกปรับสถานะกลายเป็นเพียงคนชนชั้นล่าง ถูกกีดกันและถูกเลือกปฏิบัติ เขาต้องแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เขาไม่ได้ก่อ

3.1.2 เค้น: เด็กเร่ร่อนผู้มีอันจะกิน

เค้นอายุ 21 ปี แต่อายุตามบัตรประชาชนของเขาคืออายุ 19 ปี สาเหตุเพราะแม่ของเค้นไปแจ้งเกิดช้า เค้นเป็นเด็กชาวเขาเผ่าลีซอมีรูปร่างสันทนต์ ผุดผ่องภาษาไทยได้ชัดเจน แขนและขาทั้งสองข้างเต็มไปด้วยรอยสัก เค้นไม่ค่อยมีเพื่อนโดยส่วนใหญ่แล้วมักใช้ชีวิตอยู่ตัวคนเดียว ผู้ศึกษาเจอเค้นครั้งแรกที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก พี่พจน์ เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กแนะนำให้ผู้ศึกษาได้รู้จักกับเค้น เค้นเป็นคนที่มีผู้ศึกษาได้พบเจอน้อยที่สุด เพราะเค้นไม่ค่อยอยู่กับที่เหมือนเด็กคนอื่นๆ ที่มักจะอยู่ที่ประจำ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ศึกษาพบเจอเค้นที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเค้นมักแว่มาพูดคุยกับเพื่อนๆ และพี่ๆ เจ้าหน้าที่ หลังจากที่ได้รู้จักเค้นและฟังเรื่องราวชีวิตของเขาจากเจ้าหน้าที่แล้ว ผู้ศึกษาคิดว่า เรื่องราวชีวิตของเค้นน่าสนใจ ผู้ศึกษาจึงถามเค้นว่าจะขอนำเรื่องราวชีวิตของเค้นเป็นกรณีศึกษาในวิทยานิพนธ์ได้ไหม เค้นตอบตกลง

เค้นเล่าว่า เขาเป็นชาวเขาเผ่าลีซอ มีบ้านเกิดอยู่ที่ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เขาเกิดมาในครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ ครอบครัวของเค้นมีอาชีพขายเสื้อผ้าชาวเขาที่ อำเภอปาย ชีวิตของเค้นเหมือนจะเกิดมาในครอบครัวที่พร้อมหน้าพร้อมตา แต่ทว่าเมื่อเค้นอายุได้ 7 – 8 ขวบ พ่อก็เสียชีวิตลงอย่างกะทันหัน ครอบครัวก็เริ่มมีปัญหาดังนั้น เค้นมา เช่น รายได้ลดน้อยลง ขาดเสาหลักของครอบครัว แต่หลังจากที่พ่อเสียชีวิตได้ไม่นาน แม่ก็ตัดสินใจแต่งงานใหม่กับชาวต่างชาติเพื่อจะกู้วิกฤตของครอบครัว แม่ได้พาเค้นและน้องชายย้ายมาอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในตอนนั้นเค้นอายุได้เพียง 9 ขวบ แม่ได้ซื้อบ้านที่ อ.สารภี จ.เชียงใหม่ และส่งให้เค้นเรียนที่โรงเรียนวชิรวิทย์ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนที่มีค่าเล่าเรียนค่อนข้างแพง เค้นถือได้ว่าเป็นเด็กที่โชคดีที่ได้เรียนหนังสือใน

โรงเรียนเอกชนที่มีชื่อเสียง ต่างจากเด็กเร่ร่อนคนอื่นๆ ที่ส่วนใหญ่แทบไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ หากได้เรียนก็ได้เรียนในโรงเรียนรัฐบาลเล็กๆ เท่านั้น

แต่ทว่าเด่นก็เรียนที่โรงเรียนวชิรวิทย์ถึงชั้น ป.6 เท่านั้น เพราะความเกรงของเขา มีหลายครั้งที่ทางโรงเรียนเชิญผู้ปกครองไปพบ ทำให้แม่ตัดสินใจย้ายเด่นไปเรียนที่โรงเรียนศรีคอนชัยซึ่งเป็นโรงเรียนของรัฐ ที่นี้เขาได้รู้จักกับเพื่อนเกรและชักชวนกันไปในทางที่ผิด ด้วยวัยเพียง 11 – 12 ปี เด่นเริ่มสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า ทะเลาะวิวาท หลายครั้งที่ถูกเรียกผู้ปกครองไปพบ จนแม่ตัดสินใจให้เด่นออกจากโรงเรียนอีกครั้งและครั้งนี้เด่นถูกส่งไปอยู่กับยายที่ อ.ปาย เด่นต้องเข้าเรียนชั้น ม.1 ใหม่อีกครั้ง แต่เขาก็เรียนได้เพียง 2 เดือนกว่า ด้วยความเกรงของเขาอีกเช่นเคย เด่นจึงถูกไล่ออกและเมื่อไปสมัครเรียนใหม่ก็ถูกไล่ออกอีกหลายครั้ง จนครั้งนี้แม่ต้องการที่จะตัดสินใจเด่น เพื่อให้เด่นอยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด แม่จึงตัดสินใจส่งให้เด่นไปโรงเรียนประจำในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อฝึกให้เด่นมีความอดทนและอยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียน แต่สำหรับเด่น เขารู้สึกไม่ชอบโรงเรียนนี้มากที่สุดเพราะเขาต้องอยู่ในกฎระเบียบตลอด 24 ชั่วโมง ต้องตื่นเข้ามาออกกำลังกายตั้งแต่ตี 5 และต้องเข้านอนตรงเวลา ทำให้เขารู้สึกอึดอัดมาก จนสุดท้ายเขาก็ตัดสินใจหนีออกจากโรงเรียน

หลังจากที่เรียน ม.1. มาถึง 3 ครั้ง แม่ก็เริ่มถอดใจ และไม่บังคับให้เด่นเรียนอีก แม่ให้เด่นไปช่วยพี่สาวขายของที่ไนท์บาซาร์ ซึ่งในขณะนั้นเขาอายุได้ 15 ปี พี่สาวของเด่นขายกำไลและสร้อยคอที่ทำมาจากไม้เทียนชุบสีและที่นี้เองที่ทำให้เด่นได้รู้จักกับเพื่อนเด็กเร่ร่อน ในย่านหลังไนท์บาซาร์ จากที่เด่นมาช่วยทำงานกับพี่สาว ทำให้เขาเริ่มรู้จักและสนิทกับเพื่อนเด็กเร่ร่อนมากขึ้น เขาใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในย่านหลังไนท์บาซาร์ เพราะที่นั่นมีบาร์เหล้า โต๊ะสนุกเกอร์

หลังจากที่เด่นเริ่มคลุกคลีกับเด็กเร่ร่อนมากขึ้น เขาเริ่มไม่กลับบ้านและนอนตามหอพักเพื่อนหรือ เข้าโรงแรมรายวัน คืนละ 150 – 200 บาท หรือไม่ก็นอนตามห้องพักของเพื่อนผู้หญิงที่กำลังคบหา ในช่วงนี้เองที่เด่นเริ่มใช้ชีวิตอย่างเด็กเร่ร่อน คือ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่เรียนหนังสือ ใช้ชีวิตเพียงให้พ้นวัน เด่นให้เหตุผลที่ไม่อยากกลับบ้านว่า เขาไม่ค่อยลงรอยกับพ่อเลี้ยง เด่นเล่าว่าเขาเริ่มไม่ลงรอยกับพ่อเลี้ยงตั้งแต่ที่เขาถูกไล่ออกจากโรงเรียน เพราะในช่วงนั้นเองที่เขาทำตัวเกร ทั้งโคตรเรียน (ไม่เข้าชั้นเรียน) ก่อเรื่องทะเลาะวิวาทบ่อยครั้งและมักสร้างความลำบากใจให้แม่เสมอ ทำให้เขาถูกพ่อเลี้ยงต่อว่าอย่างหนักว่าเป็นภาระของครอบครัวและมักดุด่าเขาอยู่เสมอ ในช่วงนี้เองหลังจากที่เขาออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อน เด่นเริ่มหันเข้าหายาเสพติด เริ่มต้นจากการดมกาวซึ่งมาจากคำแนะนำของเพื่อน เด่นเริ่มดมกาวบ่อยขึ้น เขาเริ่มติดมันอย่างหนัก จนพัฒนาไปสู่สิ่งเสพติดอื่นๆ จนในที่สุดเขาก็ถูกจับข้อหาเสพยาเสพติด เขาถูกส่งไปยังสถานพินิจทัณฑ์และนี่ก็เป็นครั้งแรกที่เขาต้องเข้าสู่สถานจ้องจำ ในขณะนั้นเด่นอายุได้ 16 ปี เด่นต้องใช้ชีวิตอยู่ในสถานพินิจ 3

เดือนเพื่อรอคำตัดสินจากศาล แต่ทว่าเขาก็อยู่ที่นั่นได้เพียงเดือนกว่าๆ โดยเขาให้เหตุผลว่า เขารู้สึกอึดอัดที่ต้องอยู่ในสถานพินิจจึงขอให้แม่มาประกันตัวออกไป

ในช่วงที่รอคำตัดสินนั่นเอง เคนก็ถูกจับอีกครั้งด้วยข้อหาเดิม คราวนี้แม่ไม่ประกันตัวเคนอีกแล้ว เคนต้องใช้ชีวิตอยู่ในสถานพินิจถึง 3 เดือนด้วยความอึดอัด เพื่อรอฟังคำตัดสิน โชคดียังเป็นของเขา ศาลตัดสินให้เขาพ้นโทษทั้ง 2 คดีโดยไม่ต้องรับโทษ แต่ให้บำบัดยาเสพติดในฐานะผู้ป่วยแทน

ถึงแม้ว่าจะได้รับการบำบัดและพบเจอกับความเลวร้ายจากชีวิตในสถานพินิจ แต่ เคนยังคงเสพยาเสพติดเหมือนเช่นเคย ประมาณ 3 เดือนหลังจากที่ออกมาจากสถานพินิจ เคนถูกจับอีกครั้งด้วยข้อหาเดิม คราวนี้ศาลตัดสินให้เขาต้องรับโทษอยู่ในศูนย์ฝึกเด็กและเยาวชนภายในสถานพินิจเป็นเวลา 1 ปี 6 เดือน

ชีวิตในศูนย์ฝึกๆ ทำให้เคนได้รู้จักเพื่อนเพิ่มขึ้นอีกหลายคน ส่วนใหญ่มักจะเป็นเพื่อนที่นิสัยเกร หรือเสพยาเสพติดด้วยกัน แม้กระทั่งเด็กเร่ร่อนย่านไนท์บาร์หลายคน เขาก็เริ่มรู้จักจากสถานพินิจแห่งนี้ ผลจากการได้รู้จักกับเพื่อนที่เสพยาเสพติดเหมือนกัน ทำให้เคนเริ่มมีเครือข่ายเสพยาเสพติด นอกจากเรื่องของยาเสพติดแล้วเคนยังได้เริ่มสักบนแขน ขา เคนเล่าว่าในสถานพินิจ การมีรอยสักแสดงให้เห็นถึง ความเป็นลูกผู้ชาย เป็นที่เกรงขาม และยังส่งผลถึงอำนาจในสังคมของเด็กสถานพินิจ เคนใช้เวลาอยู่ในสถานพินิจสั้นกว่าที่ศาลตัดสิน เนื่องจากเขามีความประพฤติดีจึงทำให้เขาถูกเสนอชื่อเพื่ออภัยโทษในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันเด็ก เรื่อยมา จนเหลือเพียง 9 เดือนเศษ

ถึงแม้ว่าเคนจะนิยามตนเองว่าไม่ใช่เด็กเร่ร่อน แต่การใช้ชีวิตและสังคมของเขามักจะคลุกคลีกับเด็กเร่ร่อน จนทำให้เขาไม่ต่างอะไรกับเพื่อนของเขา ชีวิตของเขาส่วนใหญ่จะอยู่ย่านหลังไนท์บาร์ ตามบาร์เหล้าที่เรียงรายอยู่โดยรอบ เคนมักจะย่ำกับผู้ศึกษาเสมอว่าเขาไม่ได้ขายบริการทางเพศ ผู้ศึกษาจึงถามกลับว่า หากมีลูกค้าต้องการซื้อบริการทางเพศจากเขา และให้เงินเยอะมาก เขาจะขายหรือไม่ เขาตอบว่า ไม่ขายถึงอย่างไรเขาก็จะไม่ทำอาชีพแบบนี้

“มันยังไ้ไม่รู้ะพี่ อยู่ดีๆ จะให้ไปเอาจับผู้ชาย หึ! ไม่ดีกว่าพี่”

หลังจากพ้นโทษแล้ว เคนยังถูกจับอีก 2 - 3 ครั้ง ด้วยข้อหาเสพยาเสพติดและข้อหาทะเลาะวิวาท เคนบอกว่าในปัจจุบันเขาไม่ยุ่งกับยาเสพติดแล้ว

เรื่องราวชีวิตของเคนต่างไปจากเด็กเร่ร่อนอื่นๆ ตรงที่เคนยังมีแม่คอยดูแลอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้จ่าย ค่าใช้จ่าย ฯลฯ และเคนยังเป็นเด็กที่เกิดมาในครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ ซึ่งต่างจากเด็กเร่ร่อนคนอื่นๆ ที่ต้องดิ้นรนและแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง

ทุกวันนี้เด่นจะได้เงินจากแม่บ้างเป็นรายวัน วันละ 100 หรือ 200 บาท บางครั้งก็ได้จากการช่วยงานกับพี่สาวบ้างเล็กๆ น้อยๆ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าหอพัก แม่เป็นผู้รับภาระทั้งหมด ถึงแม้ว่าเด่นจะนิยามตนเองว่าไม่ใช่เด็กเร่ร่อน แต่เขาก็ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับเด็กเร่ร่อน เด็กเร่ร่อนด้วยกันคิดว่าเขาคือเพื่อนและก็คิดว่าเขาเป็นเพื่อนกับเด็กเร่ร่อนเช่นเดียวกัน พฤติกรรมของเด่นเองทำให้สังคมนิยามว่าเขาเป็นเด็กเร่ร่อน ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงนับเด่นเป็นกรณีศึกษาด้วย

3.1.3 แชมป์: จากแม่ (เล้า) สู้ลูก (เด็กเร่ร่อน)

แชมป์เด็กวัยรุ่นรูปร่างสูงใหญ่ ชอบบวงทำทางเป็นนักเลง มักพูดจาไม่สุภาพ ในครั้งแรกที่ผู้ศึกษาเจอแชมป์ แชมป์เดินตรงเข้ามาหาผู้ศึกษาแล้วถามว่า “พี่มีบุหรี่สักตัวไหม” หลังจากวันนั้นผู้ศึกษาก็พบแชมป์บ่อยขึ้น แชมป์เล่าว่าเขาเพิ่งกลับมาที่ท่าแพได้เดือนกว่า เท่านั้นเพราะถูกจับข้อหาลักทรัพย์และทำร้ายร่างกาย แชมป์ต้องจำคุกเป็นเวลา 1 ปี 6 เดือน ซึ่งก่อนหน้านี้แชมป์ก็เร่ร่อนอยู่ในย่านท่าแพอยู่ก่อนแล้ว

แชมป์มักจะเดินไปเดินมาบริเวณลานประตูท่าแพ บางครั้งก็อยู่คนเดียว บางครั้งก็นั่งจับกลุ่มอยู่กับเพื่อน ผู้ศึกษาพยายามหาจังหวะเข้าไปพูดคุยอยู่หลายครั้ง แต่แชมป์ก็มักไม่ว่างคุยด้วย จนมาวันหนึ่งหลังฝนหยุดตก บรรยากาศบนลานประตูท่าแพดูเงียบเหงา ในขณะที่ผู้ศึกษากำลังเดินกับพี่อาร์มซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กเพื่อสำรวจและทักทายเด็กเร่ร่อน ผู้ศึกษาก็ได้ยินเสียงทักมาแต่ไกล “พี่อาร์มๆ หวัดดีครับ อ้าวพี่ก็มาหรือ หวัดดีครับพี่ พร้อมกับยิ้มและยกนิ้วชี้ขึ้นมาพร้อมกับพูดว่าพี่มีบุหรี่สักตัวไหมครับ” จากนั้นแชมป์ก็เดินตามผู้ศึกษาและพี่อาร์มเพื่อดูว่ามีใครอยู่บนลานประตูท่าแพบ้าง เมื่อพบว่าไม่มีใครที่รู้จักอยู่แล้ว ผู้ศึกษาจึงถือโอกาสนี้สัมภาษณ์แชมป์

จากนั้นผู้ศึกษาและแชมป์ก็นั่งบนลานท่าแพ แชมป์เล่าว่าเขาเป็นคนเชียงใหม่ ปัจจุบันแชมป์มีอายุ 21 ปี เขาไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง มักนอนตามม้านั่งรอบๆ คูเมืองใกล้กับประตูท่าแพหรือบางครั้งก็ไปนอนตามสวนสาธารณะ บางครั้งถ้ามีเงินมากพอก็จะเข้าโรงแรมราคาถูก (150 – 200 บาทต่อคืน) แต่ในช่วงนี้แชมป์ก็ไปอาศัยที่บ้านแฟนบ้างเป็นครั้งคราว ผู้ศึกษาเริ่มสงสัยว่า ทำไมแชมป์จึงไม่กลับบ้านในเมื่อเขาเป็นคนเชียงใหม่ แชมป์เล่าให้กับผู้ศึกษาฟังว่า แม่ของเขาขายบ้านไปตั้งแต่ก่อนที่แม่จะติดคุก (แม่ของแชมป์ถูกจับข้อหา รับซื้อของโจร ค้ายาเสพติดและจัดหาหญิงสาวเพื่อขายบริการ) แต่แม่ก็บอกให้แชมป์ไปอาศัยที่บ้านลุงและป้า แต่แชมป์ไม่อยากจะอยู่ที่นั่น เพราะลุงกับป้ามักด่าว่าเขาเสมอด้วยความที่เขาเป็นเด็กเกเร สอนเท่าไรก็ไม่ฟัง เขาจึงออกมาอยู่ที่ลานประตูท่าแพ ซึ่งในตอนนี้แชมป์ก็ไม่ต่างจากคนไร้บ้านทั่วไป

แชมป์เล่าถึงช่วงชีวิตในวัยเด็กว่าเขาเกิดในครอบครัวที่มีปัญหา พ่อและแม่หย่ากันตั้งแต่เขาอายุได้เพียง 2 ปี แชมป์ต้องใช้ชีวิตอยู่กับแม่เพียง 2 คน แม่ของแชมป์เป็นคนพูดจาไม่สุภาพและมักดุด่าเขาเสมอ แม่ของแชมป์มีอาชีพธุรกิจที่ผิดกฎหมายหลายอย่าง ทั้งค้ายาเสพติดและติดต่อผู้หญิงเพื่อขายบริการ ทำให้แชมป์เติบโตมาในสภาพสังคมที่ไม่ค่อยดีเท่าไรนัก ถึงอย่างไรแชมป์ก็ยังได้เรียนหนังสือในโรงเรียนใกล้ๆ บ้าน จนถึงชั้น ป.6 และหลังจากนั้นแชมป์ก็ไม่ได้เรียนหนังสืออีกเลย เพราะหลังจากจบชั้น ป.6 แชมป์ก็ไม่ค่อยกลับบ้านช่วงนั้นเขารู้สึกว่าการใช้ชีวิตนอกบ้านทำให้เขามีอิสระมากกว่า โดยเขาสามารถเล่นเกมได้ถึงกี่โมงก็ได้ จะทำอะไรก็ไม่มีใครคอยบ่นคอยว่าถึงแม้ว่าในช่วงแรกๆ ของการออกมาเร่ร่อน เขายังกลับบ้านบ้างเป็นครั้งคราว แต่ทุกครั้งที่กลับบ้านเขาก็มักถูกแม่และญาติพี่น้องดุด่าเสมอ แต่เขาก็ไม่สนใจ ยังคงใช้ชีวิตตามใจตัวเอง ยังคงออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนนอกบ้านเพราะไม่อยากถูกแม่และญาติบ่น

“ตอนออกจากบ้านมาใหม่ๆ ผมก็ไม่ใช่อยู่นานนะ ผมก็ยังไปๆ มาๆ อยู่ นอนบ้านบ้าง นอนบ้านเพื่อนบ้าง ไม่ได้นอนบนลาน(ลานประตูท่าแพ – ผู้ศึกษา) อย่างนี้ ตอนนั้นก็ไป ไปเรื่อยแหละพี่ คุณยาบ้าง คมกาวบ้าง เทียวเล่นเกมส์”

แชมป์ได้รู้จักเพื่อนในย่านท่าแพมากขึ้น และทุกครั้งที่ออกมาจากบ้าน เขาจะมาที่ท่าแพเสมอ ด้วยท่าแพมีสิ่งล่อตาล่อใจมากมาย เช่น โต๊ะสนุกเกอร์ ผับบาร์สถานบันเทิง ร้านเกมส์ และยาเสพติด แชมป์เริ่มหลงระเริงกับสิ่งล่อตาล่อใจเหล่านี้ แต่เขายังกลับบ้านบ้างเมื่อไม่มีเงิน แต่ทุกครั้งที่กลับไปที่บ้านแม่ก็มักดุด่าเขาเสมอ

แต่เมื่อแชมป์ได้เงินแล้ว เขาก็จะกลับมาที่ท่าแพเช่นเดิม หลังจากที่เขาเริ่มใช้ชีวิตอยู่ท่าแพเป็นเวลานานมากขึ้น เขาก็เริ่มมองหาช่องทางหาเงิน เพราะถ้าหากเขามีเงินเขาก็ไม่ต้องกลับบ้าน ไม่ต้องถูกแม่ด่า แชมป์เริ่มจากการไถ (ขอ) เงินเพื่อนคนละ 5 บาท 10 บาท แชมป์เริ่มไถ (ขอ) จากเด็กเร่ร่อนที่เพิ่งไปกับแขก (ขายบริการทางเพศ) มา ครั้งละ 50 – 100 บาท โดยที่บางครั้งเขาก็เป็นนายหน้าหาแขกบ้าง ด้วยประสบการณ์เร่ร่อนบนลานประตูท่าแพ ทำให้แชมป์เรียนรู้วิธีการติดต่อลูกค้าให้กับเพื่อนที่ขายบริการ แชมป์บอกกับผู้ศึกษาว่าเขาไม่ขายบริการ เพียงแต่เป็นนายหน้าบ้างเท่านั้น โดยเขาจะได้ค่านายหน้าครั้งละประมาณ 100 – 200 บาท หลังจากที่เขาเริ่มหาเงินได้เขาก็เริ่มที่จะไม่กลับบ้าน จนเมื่อปีที่แล้ว พ.ศ.2552 แม่ของเขาถูกจับข้อหาจับซื้อของโจร ค้ายาเสพติด และเป็นนายหน้าจัดหาหญิงขายบริการ ถึงแม้ว่าแม่จะดุด่าเขาเป็นประจำ แต่แชมป์ก็รักแม่ของเขา

ปัจจุบันพ่อเลี้ยงของแชมป์ได้เสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. 2550 ไปก่อนที่แม่จะติดคุกประมาณ 2 ปี และหลังจากที่แม่ติดคุกแชมป์ก็เหมือนอยู่ตัวคนเดียว ไม่ใครที่เขาพึ่งพิงได้อีก ถึงแม้ว่าเขาจะมีญาติอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ก็ตาม ด้วยความเกรงของเขาทำให้ญาติไม่อยากจะรับแชมป์มาดูแล แชมป์ต้องดิ้นรนด้วยตัวเอง เขาจึงออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนนอกบ้าน ค่ำไหนนอนนั่น จนเมื่อแชมป์อายุได้ 19 ปี เขาถูกตำรวจจับในข้อหาลักทรัพย์และทำร้ายร่างกาย

ทุกวันนี้แชมป์ต้องใช้ชีวิตเร่ร่อนอย่างแท้จริง หากวันใดที่แชมป์หาเงินไม่ได้มากพอที่จะเช่าโรงแรม แชมป์ก็จะอยู่บนลานประตูท่าแพถึงเช้า รอให้มูลนิธิช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดย่านสันติธรรมเปิด เพื่อจะได้ไปอาศัยที่นั่นหลับนอน เขาเล่าถึงมูลนิธินี้ว่า

“ผมไม่ค่อยไปมูลนิธิที่พจน์เท่าไร (มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก) เพราะเขาช่วยเด็กมากกว่าผมโตแล้ว แต่ผมชอบไปที่สันติธรรม เป็นมูลนิธิช่วยคนที่ติดยาครับ ตอนเที่ยงเขาก็เลี้ยงข้าว ผมก็ไปกิน มีที่นอนด้วย แต่ก็นอนกับพื้นนะที่ยังดีที่มีหมอน มีคอมให้เล่น แต่คนต่อคิวอย่างเยอะ ผมเลยไม่ค่อยได้เล่นเท่าไร บางวันเขาให้ทำกิจกรรมก็พอได้เงินมาบ้าง ครั้งละ 30 – 50 บาท”

แต่ถึงอย่างไรรายได้หลักของแชมป์ก็มาจากการไถ (ขอ) เงินจากเพื่อนที่เพิ่งไปกับแขก (ขายบริการทางเพศ) มา หากขอแล้วไม่ให้ แชมป์บอกว่าต้องมีก้นบ้าง

“อย่างพวกที่ไปกับแขกมา ผมก็ขอมัน 50 มั่ง ถ้าได้เยอะก็ 100 ถ้าไม่ให้ก็ตบหัวมัน”

ด้วยเหตุนี้ทำให้หลายครั้งที่แชมป์มีเรื่องทะเลาะวิวาท เช่นในครั้งที่ผู้ศึกษาลงเก็บข้อมูลภาคสนามที่ลานประตูท่าแพ พี่อาร์มเจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก ก็เล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า แชมป์เพิ่งมีเรื่องชกต่อยกับเพื่อนเด็กเร่ร่อนเพราะไม่ยอมให้เงินกับแชมป์ จนทำให้เพื่อนคนนั้นต้องไปหาแขกที่อื่น ปัจจุบันแชมป์คบหากับแพรว เด็กเร่ร่อนหญิงที่มักจะขายบริการรอบๆ คูเมืองฝั่งประตูท่าแพ โดยเขาจะอยู่ห่างๆ คอยดูแลแพรวอยู่เสมอ หากมีลูกค้าที่คุยไม่รู้เรื่อง หรือใช้กำลังบังคับ เขาก็จะตรงเข้าไปช่วยอยู่เสมอ

ชีวิตเร่ร่อนของแชมป์ เขามักถูกผู้คนมองด้วยท่าทีเหยียดหยาม หลายต่อหลายครั้งที่เขานอนตามพื้นที่สาธารณะแล้วถูกมองประหนึ่งว่าเขาคือตัวประหลาด แต่เขาเองก็ไม่สนใจ หรือมีหลายต่อหลายครั้งที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติเช่นเดียวกับว่าเขาเป็นผู้ร้าย

“ผมไม่สนใจหรอกพี่ใครจะว่ายังไง พ่อแม่ผมก็ไม่ใช้ ผมไม่ได้ขอเงินเขาใช้ ไม่เห็นต้องไปสนใจเลย ผมก็ไม่ได้ไปทำอะไรให้เขาสักหน่อย ผมก็อยู่ของ ผม เขาก็อยู่ของเขา”

สำหรับแชมป์แล้วเขาแทบไม่ใส่ใจกับการประทับตราเหล่านั้นเลย แม้ใครจะมองว่าเขาไม่ใช่ว่าอะไรเขาก็บอกกับผู้ศึกษาว่าเขาไม่เคยสนใจ เพราะคนเหล่านั้นไม่ได้มีผลอะไรกับชีวิตของเขา เขายังคงต้องต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอดด้วยตัวเขาเอง แม้ว่าในชีวิตของเขาจะถูกประทับตราทางสังคม เรื่อยมาตั้งแต่ก่อนที่เขาจะมาเป็นเด็กเร่ร่อนด้วยซ้ำไป แม้จะถูกมองว่าเป็นเด็กไม่ดี เกเร ไม่เรียน หนังสือ ฯลฯ จะถูกดูถูกค่าเท่าไรเขาก็ไม่สนใจ ยังคงใช้ชีวิตอิสระตามใจตัวเองเสมอมา

3.1.4 แมน: เด็กเร่ร่อนผู้มีการศึกษา

“ผมเริ่มเบื่อโรงเรียน ไม่อยากเรียนหนังสือแล้วพี่ อยู่ในนั้นมันไม่อิสระ อยากไปไหนก็ไม่ได้ไป ต้องนอนตรงเวลา ต้องกินตรงเวลา ผมกับเพื่อนอีก 2 คน ก็เลยหนีออกมา”

“ผมเรียนที่ศึกษาสงเคราะห์ถึง ม.3 ครับ แล้วก็เลยไม่อยากเรียนต่อแล้ว เรียนไป ก็เจ็บหัว เลยหนีออกมา ก็เพื่อนมันชวนด้วย มันชวนหลายรอบแล้ว เลยหนี ออกมากับเพื่อนอีก 2 คน จริงๆ แล้วที่โรงเรียนเขาก็ให้ผมเรียนต่อ ม.4 นะพี่ แต่ไม่เอาแล้วพี่ไม่ไหว ไม่อยากเรียน”

นี่เป็นคำบอกเล่าถึงความเบื่อหน่ายต่อการเรียนของแมน แมนถือได้ว่าเป็นเด็กเร่ร่อนหนึ่งในไม่กี่คน ที่ได้มีโอกาสเรียนจบถึงชั้น ม.3 และมีโอกาสเรียนต่อในชั้น ม.4 แต่เขาก็เลือกที่จะออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนข้างนอก โดยแมนให้เหตุผลว่า เขาเบื่อกับชีวิตในโรงเรียนประจำที่ต้องใช้ชีวิตภายใต้กฎระเบียบตลอด 24 ชั่วโมง ปัจจุบันแมนอายุ 17 ปี แมนเป็นคนตัวไม่เล็กไม่ใหญ่ เขามักแต่งตัวดูดี สะอาดและตามแฟชั่นอยู่เสมอ หากมองเพียงแต่ภายนอกโดยที่ไม่ได้รู้จักมักคุ้นกับเขา แมนก็ไม่ต่างจากเด็กวัยรุ่นฐานะปานกลางทั่วไป ทั้งเสื้อผ้า เครื่องประดับและโทรศัพท์มือถือ แมนเป็นคนค่อนข้างขี้อาย ในครั้งแรกๆ ที่ผู้ศึกษาได้พูดคุยกับแมนพร้อมกับเพื่อนๆ ของแมน แมนมักไม่ค่อยพูด มักจะนั่งฟังแล้วยิ้ม ทำให้หลังจากวันนั้น ผู้ศึกษาพยายามหาโอกาสคุยกับแมนอีกครั้ง เพื่อจะขอนำเรื่องราวชีวิตของเขาไปเขียนในวิทยานิพนธ์ เมื่อถามแมนว่าจะขอสัมภาษณ์แมนได้หรือไม่ แมนยิ้มและพยักหน้า

แมนเล่าเรื่องราวชีวิตของเขาว่า เขาเป็นคน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอที่ติดกับประเทศพม่า แมนเป็นคนจีนฮ่อที่มีสัญชาติไทยถูกต้องตามกฎหมาย (แต่ในปัจจุบันแมนไม่มีบัตรประชาชน เพราะไม่สามารถตามหาพ่อและแม่ได้ ทำให้แมนไม่มีเอกสารหรือหลักฐานในการทำบัตรประชาชน) แมนได้เรียนหนังสือตั้งแต่เด็ก เมื่อแมนอายุได้ 6 ปี แม่ก็ส่งแมนมาเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดเชียงใหม่ ในชั้น ป.1 โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนประจำ ที่ดูแลแมนทุกอย่างไม่ว่าจะเป็น อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค แต่ต้องแลกกับการอยู่ในกฎระเบียบตลอดเวลา 24 ชั่วโมง เขาแทบจะไม่ได้ออกจากโรงเรียนไปไหนเลย ชีวิตส่วนใหญ่ก็อยู่ภายในอาณาเขตของโรงเรียน

ถึงแม้ว่าแมนจะย้ายมาเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ แต่เขาก็ไม่ค่อยได้สัมผัสชีวิตในเมืองมากนัก หลายครั้งที่แมนได้ฟังคำบอกเล่าจากเพื่อนว่า ช้างนอกโรงเรียนนั้นมีอะไร จนทำให้แมนอยากที่จะลองสัมผัสมัน แต่ก็ทำได้เพียงเก็บความอยากรุนั้นไว้ภายในใจ จนเมื่อแมนเริ่มเข้าสู่ช่วงมัธยมต้น ซึ่งในตอนแมนอายุได้ 12 ปี เขาเริ่มโตและเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น เริ่มอยากรู้อยากลองและกล้าที่จะแหกกฎของโรงเรียน แมนหนีโรงเรียนเข้าไปเที่ยวในเมืองบ่อยครั้ง

หลังจากที่ได้ออกไปเที่ยวในเมืองทำให้แมนเริ่มหลงใหลแสงสีและความเจริญของเมือง จากห้างสรรพสินค้า ร้านเกมส์ ในช่วงนี้เองแมนคิดในใจว่า หากเขาจบชั้น ม.3 เมื่อไหร่ เขาจะออกไปใช้ชีวิตข้างนอก จะทำอะไรที่อยากทำและหวังว่าจะมีชีวิตที่เป็นอิสระ แมนไม่ได้เพียงทำผิดกฎของโรงเรียน เพียงแค่นี้ออกนอกโรงเรียนเท่านั้น เขายังแอบมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนผู้หญิงในโรงเรียน แมนเล่าว่าเขาได้รู้จักกับเพื่อนผู้หญิงที่เรียนในชั้นเดียวกันคนหนึ่ง และมีโอกาสได้พูดคุยจนสนิทสนม ซึ่งความรู้สึกในตอนนั้น แมนไม่รู้ว่ามันเป็นเพราะความรักหรือไม่ สำหรับเขาในตอนนั้นเขายังไม่รู้ด้วยซ้ำว่ารักคืออะไร แต่สุดท้ายทั้งแมนและเธอก็ลงเอยด้วยการมีเพศสัมพันธ์ในห้องน้ำของโรงเรียน

แต่แล้วความสัมพันธ์ของแมนและเธอก็จบลง หลังจากที่เขาจบชั้น ม.3 แมนตัดสินใจหนีออกจากโรงเรียนเพื่อไปใช้ชีวิตภายนอก หลังจากนั้นแมนก็ไม่ได้เจอเธออีกเลย แมนหนีออกจากโรงเรียนพร้อมกับเพื่อนอีก 2 คน พวกเขามุ่งหน้าสู่ภาคหลวงหรือตลาดวโรรส ผู้ศึกษาเกิดคำถามขึ้นว่า ทำไมเด็กเร่ร่อนหลายคนจึงเลือกมาภาคหลวงเป็นที่แรก ผู้ศึกษาจึงถามเหตุผลจากแมนด้วยความสนใจ แมนเล่าว่า สาเหตุที่พวกเขาเลือกที่จะมาภาคหลวงก่อน เพราะการบอกต่อกันมาแบบปากต่อปาก หรือจากการได้รู้จักกับเพื่อนที่เร่ร่อนแนะนำว่าที่นั่นสามารถขอทานได้ มีอาหาร มีที่หลบแดดหลบฝนชีวิต ในคืนแรกที่แมนออกมาใช้ชีวิตนอกโรงเรียน แมนและเพื่อนไปนอนอนใต้สะพานนารัฐ ซึ่งมีเด็กเร่ร่อนเดิมอาศัยอยู่ก่อนแล้ว

“ตอนนั้นมันก็มีเด็กเก๋อยู่กันก่อนแล้ว ผมก็ไปนอนนอนด้วย เขาก็ไม่ว่าอะไร
ก็นอนด้วยกัน คุยกันไปคุยกันมาก็กลายเป็นเพื่อนกัน นอนที่นั่นยุ่งเยอะ
นอนไม่ค่อยหลับ แต่ก็พอหลับได้ พอเช้าๆ มายุ่งก็ไม่ว่างแล้วผมก็นอนต่อ
ถึงสายๆ ก็ค่อยตื่น”

จากการออกมาสัมผัสชีวิตเร่ร่อนครั้งแรกก็ทำให้แมนเริ่มรู้จักเพื่อนเด็กเร่ร่อนเพิ่มมากขึ้น
พวกเขาสอนการใช้ชีวิตให้กับแมน ทั้งวิธีการหาเงิน ที่หลับที่นอน ที่พักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ และ
ในช่วงนี้เองที่แมนได้รู้จักกับพี่พจน์ เจ้าหน้าที่อาสาพัฒนาเด็ก จากการแนะนำของเพื่อนที่เป็นเด็ก
เร่ร่อน สิ่งแรกที่พี่พจน์ถามแมนก็คือ ทำไมถึงมาอยู่แบบนี้ได้ และพยายามเกลี้ยกล่อมให้เขากลับไป
เรียนหนังสือหรือไม่ก็กลับไปอยู่บ้านที่อำเภอแม่สาย อย่างมาใช้ชีวิตแบบนี้เลย แต่แมนก็ไม่ยอมทำ
ตาม เขายังเลือกที่จะใช้ชีวิตแบบนี้ พี่พจน์จึงชวนให้แมนมานอนที่สำนักงานของมูลนิธิเพื่อจะได้
ง่ายต่อการดูแลและการเกลี้ยกล่อมให้เลิกใช้ชีวิตเร่ร่อน หลังจากนั้นประมาณสัปดาห์กว่า ครูที่
โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ก็มารับตัวเขาจากมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก

แต่แมนกลับไปโรงเรียนได้ไม่ถึง 5 วัน แมนก็หนีออกจากโรงเรียนอีกครั้ง แต่ครั้งนี้แมน
หนีออกมาเพียงคนเดียว แมนกลับมาที่กาดหลวงเช่นเดิม และครั้งนี้เองแมนเริ่มมาใช้ชีวิตบนลาน
ประตู่ท่าแพ แต่การใช้ชีวิตที่นี่ไม่ได้มีมิตรภาพอย่างเช่นที่กาดหลวง หลายต่อหลายครั้งที่เขาถูกรุม
ทำร้ายจากเด็กเจ้าถิ่น

“ตอนออกมาอยู่ท่าแพใหม่ๆ ผมโดนเขาไล่ตี ก็พวกเด็กเก๋ที่อยู่ท่าแพก่อน
มันมาหาเรื่องผม มันหาว่าผมกวนตีน”

การออกมาใช้ชีวิตภายนอกไม่ใช่เพียงต้องเอาตัวรอดจากการถูกรุมทำร้ายเท่านั้น แมน
ต้องพยายามหาเงิน หาที่หลับนอน หาอาหาร เพื่อเอาตัวรอด แต่แล้ววันหนึ่งหลังจากมาใช้ชีวิต
เร่ร่อนได้ประมาณ 3 เดือนเศษ แมนก็ได้เจอเพื่อนที่เรียนสมัยมัธยมด้วยกัน ที่บังเอิญมาเดินเล่นบน
ลานประตู่ท่าแพ เพื่อนทักเขาด้วยความสงสัยว่าทำไมแมนถึงมาอยู่ที่นี่ได้ เขานึกว่าแมนกลับบ้านที่
อำเภอแม่สายไปแล้ว ด้วยความเป็นห่วง เพื่อนจึงชวนแมนไปพักอาศัยที่บ้านกับเขาในย่านหนอง
หอย ที่นั่นมีอาหารมีที่พักอาศัย แมนแทบไม่ได้ทำอะไรเลย พ่อและแม่เพื่อนดูแลเขาราวกับเป็นลูก
คนหนึ่ง แมนอาศัยที่นั่นได้ประมาณ 9 เดือนเศษ แต่แล้วแมนก็รู้สึกว่าการใช้ชีวิตแบบนี้เป็นชีวิตที่แมน
ไม่ได้ต้องการ เขาต้องการที่จะออกมาใช้ชีวิตด้วยตัวเอง ได้ทำอะไรที่ใจอยากทำ ชีวิตที่เต็มไปด้วย
อิสระ แมนจึงขอออกไปใช้ชีวิตข้างนอก

ในตอนนั้นแมนอายุได้ 16 ปีแล้วและครั้งนี้เป็นการตัดสินใจอย่างเด็ดขาดว่าเขาจะออกมาใช้ชีวิตตามลำพัง แมนกลับมาทำแพอีกครั้งและครั้งนี้เองที่แมนเริ่มเข้าสู่อาชีพขายบริการทางเพศ โดยคำแนะนำจากเพื่อน

“ทีแรกผมก็ไม่ได้ตั้งใจจะหาแขกนะพี่ ผมก็นั่งอยู่บนลาน (ลานประตูท่าแพ – ผู้ศึกษา) แล้วมีฝรั่ง (ชาวต่างชาติจากฝั่งตะวันตก – ผู้ศึกษา) มันเข้ามาคุยกับผม มันก็ชวนผมไปที่ห้องมัน มันบอกว่าจะให้ตั้งค้ด้วย แต่ผมก็ไม่ได้ไปกับมันนะ ไม่กล้ายังงี้ก็กลัวพี่ ผมก็ไม่เคย แล้วให้ผมไปทำอะไรก็กลัว พี่มันก็บอกว่าไปเลยๆ ได้ตั้งค้เยอะนะมึง แต่พอครั้งที่ 2 เพื่อนผมมันก็ว่าไปเถอะไม่มีอะไรหรอก ได้ตั้งค้ด้วย ผมก็เลยลองไปดู”

ถึงแม้ว่าแมนจะดูกล้าๆ กลัวๆ ในครั้งแรก แต่เพราะค่าตอบแทนสูงทำให้แมนเลือกที่จะยึดอาชีพนี้เป็นอาชีพหลัก ถึงแม้ว่าแมนจะมีความรู้ถึงขั้น ม.3 ซึ่งสามารถที่จะไปสมัครงานได้ในหลายๆ ที่ แต่แมนก็เพียงแค่ว่าไปสมัครงานที่ร้านอาหารในย่านไนท์บাজারเพียงแห่งเดียว และเป็นแค่เพียงการสมัครไว้เท่านั้น แมนไม่เคยทำงานอื่นเลยนอกจากการขายบริการทางเพศ ซึ่งในปัจจุบันนี้แมนยังยึดอาชีพขายบริการทางเพศเป็นหลัก โดยรายได้ที่ได้จากการขายบริการก็จะหมดไปกับการซื้อของใช้ฟุ่มเฟือย เที่ยวตามผับบาร์ ร้านเกมส์ ฯลฯ

แมนเล่าถึงชีวิตปัจจุบันของเขาว่า เขาไม่มีที่พักอาศัยแน่นอน บางวันก็นอนกับแขก (ผู้ซื้อบริการ) บางวันก็นอนกับเพื่อน หรือไม่ก็อยู่ร้านเกมส์จนถึงเช้าแล้วมาอาศัยมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กนอนพักในตอนกลางวัน ของใช้ส่วนตัวก็จะอยู่ในกระเป๋าเป้ที่เขาสะพายอยู่บ่อยๆ หรือไม่ก็ฝากไว้ในล็อกเกอร์ที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก

แมนจะตื่นในช่วงเวลาใกล้เที่ยงและหลังจากนั้นก็ทำธุระส่วนตัว หาอาหารรับประทาน รอเวลาไปหาแขกที่บาร์ย่านหลังไนท์บাজারประมาณ 19.00 น. ถึง 02.00 น. ของวันใหม่และหลังจากนั้นก็จะเที่ยวตามผับบาร์หรือไม่ก็ร้านเกมส์จนถึงเช้า ทุกวันนี้แมนยังหลงระเหิดกับการใช้ชีวิตอย่างอิสระและใช้เงินอย่างฟุ่มเฟือยเงินที่หามาได้จะถูกใช้จนหมดอย่างรวดเร็ว ทำให้แมนไม่มีเงินเก็บติดตัวเลย ปัจจุบันแมนยังไม่คิดที่จะทำงานอื่นนอกจากการขายบริการ เพราะอาชีพนี้ทำให้เขามีรายได้มากและได้ข้าวของเครื่องใช้จากแขกที่ให้ความช่วยเหลือ เช่น สร้อยคอ โทรศัพท์มือถือ เสื้อผ้า กางเกง วิดีโอ MP3

ถึงแม้ว่าแมนจะเป็นเด็กเร่ร่อนที่มีการศึกษาสูงที่สุด เท่าที่ผู้ศึกษาเคยรู้จักมา และแมนสามารถฟังพูดอ่านเขียนภาษาไทยได้อย่างชัดเจน แต่แมนก็ไม่เคยใช้ความสามารถนี้ในการสมัครงานเลย ด้วยเหตุผลว่า งานอื่นที่เขาพอจะทำได้นั้น ไม่สามารถทำให้เขามีรายได้เท่ากับการขาย

บริการทางเพศ การศึกษาไม่ได้ช่วยให้แมนดูแตกต่างจากเพื่อนมากสักเท่าไรนัก ทั้งการใช้ชีวิตต่างๆ ที่เป็นเหมือนกับเด็กเร่ร่อนทั่วไป

3.1.5 จอห์น: เหตุเกิดเพราะอยากเที่ยว

จอห์นเด็กชายหนุ่มชาวอาข่า รูปร่างสันทัด ย้อมผมสีแดงอมน้ำตาล ทรงผมหน้าแพชั่น จอห์นเป็นคนที่ขี้สั่นและพูดตรงไปตรงมา ทำให้การสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้ศึกษาสามารถเข้าใจเรื่องราวได้โดยง่าย ผู้ศึกษาจึงจำได้ว่าผู้ศึกษาเคยถามแมนว่าทุกวันนี้แมนทำงานอะไร จอห์นก็พูดออกมาเสียงดังว่า “มึงก็บอกพี่เขาไปว่าหาแขก อายทำไม กูยังไม่อายเลย กูก็หาแขก” จอห์นและแมนเป็นเพื่อนสนิทกัน เมื่อเจอแมนที่ไหนก็มักจะเจอจอห์นด้วย แต่ในครั้งล่าสุดที่ผู้ศึกษาทราบว่าตั้งแต่แมนมีแฟน แมนก็เริ่มออกห่างจากจอห์น เพราะแมนต้องไปใช้ชีวิตอยู่กับแฟน

ครั้งแรกที่ผู้ศึกษาได้พูดคุยกับจอห์น เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มจำนวน 5 คน ซึ่งจอห์นจะเป็นคนที่ตอบคำถามมากกว่าคนอื่น ไม่เพียงตอบคำถามของตัวเองเท่านั้น จอห์นยังตอบให้เพื่อนอีกด้วย จอห์นเล่าเรื่องราวของชีวิตเขาว่า ปัจจุบันจอห์นอายุ 17 ปี จบการศึกษาระดับสูงสุดเพียงชั้น ป.1 เท่านั้น บ้านเกิดของจอห์นอยู่ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เขาเดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่เพราะเพื่อนชวน ในตอนนั้นจอห์นอายุเพียง 8 ขวบ เท่านั้น ที่แรกจอห์นไม่รู้ว่าเชียงใหม่เป็นอย่างไร รู้แต่คำบอกเล่าจากเพื่อนที่ชวนว่า ที่นั้นมีที่เที่ยวน่าเที่ยว ทั้งห้างสรรพสินค้า ของเล่นและที่นั่นเจริญกว่าที่แม่สายมาก ในตอนนั้นจอห์นคิดเพียงว่าแค่มาเที่ยวเท่านั้น ไม่คิดว่าจะได้มาใช้ชีวิตอยู่ที่เชียงใหม่ นานขนาดนี้ จอห์นเล่าถึงเหตุการณ์ระทึกใจระหว่างการเดินทางมาเชียงใหม่ว่า

“ผมก็ขึ้นรถมากับเพื่อนอีก 3 คน ขึ้นรถโดยสารมาเลยพี่ เพราะก่อนออกมาก็พอมีตังค์ติดตัวอยู่ ก็มากัน 4 คน รวมได้ 800 บาท พอรถมาถึงด่านตรวจ ผมเห็นตำรวจแล้ว ก็คิดว่าเอาไงดีวะ แกล้งหลับ ผมเลยบอกเพื่อนหลับๆ ตำรวจก็เดินขึ้นมา ผมใจเต้นไปหมดเลยพี่ ตำรวจก็เรียก หนูๆ จะไปไหนกัน ผมเลยบอกว่าจะไปหาแม่ครับ แม่อยู่ไหน ผมก็บอกแม่อยู่เชียงใหม่ครับ ตำรวจก็ไม่ว่าอะไรนะพี่ พอตำรวจไปนี้ผมถอนหายใจอย่างแรง นึกว่าโดนจับซะแล้ว”

พอมาถึงเชียงใหม่จอห์นและเพื่อนก็คิดว่าจะทำอะไรดี จะหาเงินที่ไหนดี ถ้าไม่มีเงินก็ไม่ได้ไปไหน ไม่ได้เที่ยว เพื่อนคนหนึ่งบอกขึ้นมาว่า “ขอเงิน เราต้องขอเงิน” ต่างคนต่างแยกย้ายไปหาพ่อแม่ วันแรกพวกเขาหาเงินรวมกันได้ 800 บาท พวกเขาดีใจมากและคิดว่าอาชีพขอทานก็เป็นอาชีพที่สามารถหาเงินให้พวกเขาได้มาก เมื่อรู้สึกว่าเขาสามารถหาเงินได้ และยังหาได้มากด้วย

ถึงแม้ว่าจะเป็นอาชีพที่ต่ำต้อย แต่ก็เป็งานที่เขาพอจะทำได้และไม่ได้ให้นักหนาสาหัสเท่าไรนัก จอห์นและเพื่อนจึงยึดอาชีพขอทานเรื่อยมา

“ที่แรกผมก็ยกมือไหว้ แล้วเพื่อนมันบอก มึงนอนก็ได้ เขาก็ให้เหมือนกัน
ผมก็เลยนอน นอนหลับเลยนะที่ ดื่นมาให้ เงินเต็มเลย ได้เยอะกว่ายกมือไหว้
อีก”

เงินที่หามาได้จากการขอทานหมดไปกับการดื่มกาา จอห์นติดกาาอย่างหนักในช่วงอายุ 9 ปี เพราะเพื่อนๆ ในกลุ่มเสพติดกาากันทุกคน จอห์นและเพื่อนยึดเอาได้สะพานโกสัๆ กับกาา หลวง เป็นที่หลับนอน ชีวิตในช่วงนี้จอห์นได้บอกกับผู้ศึกษาว่า ในตอนนั้นเขาเป็นเด็กเร่ร่อนจริงๆ ไม่มีบ้านนอน ไม่มีพ่อแม่ แต่งตัวสกปรกมอมแมม จอห์นยึดอาชีพขอทานจนเขาอายุประมาณ 12 ปี หลังจากนั้นเขาก็เดินทางไปอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยจุดมุ่งหมายหลักคือ “อยากไปเที่ยว อยากเห็นทะเล”

พอไปถึงจอห์นก็ได้เล่นน้ำทะเลสมใจอยาก เมื่อไปถึงที่นั่นจอห์นและเพื่อนก็คิดกันว่าจะทำอย่างไรให้มีเงินอยู่ที่นี้ต่อ พวกเขาจึงทำเช่นเดิมคือเป็นขอทาน แต่การเป็นขอทานที่นี้ก็ไม่ได้ง่ายเหมือนที่ จังหวัดเชียงใหม่

เมื่อหาเงินไม่ได้มากเท่ากับที่ จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เพื่อนที่มาด้วยกันตัดสินใจกลับ จังหวัดเชียงใหม่ แต่จอห์นเริ่มชอบทะเล และอยากอยู่ที่นี้ต่อ จอห์นจึงยังไม่กลับ ในระหว่างที่ใช้ชีวิตอยู่ที่ อำเภอหัวหิน จอห์นได้รู้จักกับเพื่อนที่เป็นเด็กเจ้าถิ่น 2 คน เพื่อนใหม่แนะนำให้จอห์นรู้จักสาวประเภทสองคนหนึ่ง และสาวประเภทสองคนนีเองที่ชวนจอห์นมาทำงานเป็นช่างทาสีด้วยกัน จอห์นจึงไปเป็นลูกมือช่างทาสีให้กับสาวประเภทสองคนนีอยู่ 3 ปี ในช่วงแรกที่ยังไม่มีฝีมือ จอห์นได้ค่าตอบแทนวันละ 100 บาท อาศัยหลับนอนอยู่กับเขา แต่พอเริ่มชำนาญ จอห์นก็ได้เพิ่มค่าแรงเป็น วันละ 200 บาท ดูเหมือนจะเป็นงานที่ดีว่าการเป็นขอทาน แต่ก็ไม่ได้ทำให้จอห์นมีความสุขขึ้นเลย จอห์นบอกกับผู้ศึกษาว่า

“ผมไม่รู้ว่าจะอยู่ที่นั่นทำไมอีก ดื่นมากก็ไปทาสี ทุกวันมีแต่ทาสีๆ
อยากจะหยุดก็ไม่ได้หยุด ต้องไปทำงานทุกวัน ผมเริ่มคิดถึงเพื่อนที่เชียงใหม่
ผมเลยหนีกลับมาที่ท่าแพ คิดถึงเพื่อน คิดถึงที่พจน์”

ด้วยความคิดถึงเพื่อนๆ และเบื่อกับงานทาสี จอห์นจึงกลับมาที่เชียงใหม่อีกครั้ง เขาารู้สึกว่าเชียงใหม่ น่าอยู่กว่าหัวหินเพราะที่นี้มีเพื่อน ไม่เหงาเหมือนกับที่หัวหิน ในขณะนั้นจอห์นอายุได้ 15 ปี จอห์นเริ่มโตเป็นวัยรุ่น ทำให้การกลับมาครั้งนี้จอห์นไม่สามารถทำอาชีพขอทานได้อีกแล้ว

เพราะเขาเริ่มรู้สึกอายกับการทำตัวสกปรกมอมแมม ทำหน้าตาน่าสงสาร เพื่อขอเศษเงินจากผู้คน และอีกเหตุผลหนึ่งเขาคิดว่าคงไม่มีใครสงสารเด็กโตอย่างเขาแล้ว จอห์นพยายามสมัครงานอยู่หลายที่ ไม่ว่าจะป็นงานก่อสร้าง ร้านอาหาร แต่จอห์นก็ทำงานได้เพียงไม่นาน เขารู้สึกว่ามันเป็นงานหนักเกินไป

เมื่อไม่รู้จะทำงานอะไร จอห์นก็เห็นเพื่อนที่เร่ร่อนด้วยกันหลายคนประกอบอาชีพหาแขก หรืออาชีพขายบริการทางเพศ จอห์นจึงลองทำดูเพราะเขาคิดว่าเป็นอาชีพที่ไม่น่าอายเท่าไรเพราะเพื่อนก็ทำกันหลายคน แต่ว่าถ้ามีคนนอกกลุ่มมาถามคงจะไม่กล้าบอก เช่นถ้ามีผู้หญิงมาถามว่าตอนนี้ทำงานอะไร ผมคงบอกว่า “ไม่ได้ทำอะไร อยู่บ้านกับแม่” ปัจจุบันนี้จอห์นยึดอาชีพหาแขกเป็นอาชีพหลัก เขามีรายได้ไม่แน่นอนและไม่มียอดเงินเป็นหลักแหล่งหากวันใดไม่มีแขก ก็ต้องนอนตามสวนสาธารณะหรือนั่งรอรถ อยู่มอง บางครั้งสำหรับจอห์นการมีที่หลับที่นอนที่ไม่ต้องนอนข้างถนนเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เช่นจอห์นเคยเล่าว่า ถึงแม้ว่าจะไปกับแขกได้เงินมาเพียง 20 – 40 บาท ก็ยอม ขอให้มียอดเงินมีข้าวกินก็พอ

“บางทีไปกับแขก ดั่งค์ 20 บาทก็เอานะพี่ ขอให้มียอดเงิน มีข้าวกินก็พอ”

หลายครั้งที่เขาหาเงินไม่ได้ มักมีคำถามผุดขึ้นมาในหัวว่า “จะนอนที่ไหน จะกินอะไร” อยู่เสมอ จอห์นถือคติการใช้ชีวิตที่ว่า “ขอเพียงแค่เอาวันนี้ให้รอดก็พอ” เขาไม่ยากที่จะคิดหรือฝันว่าอนาคตเขาอยากทำอะไร จะต้องมีบ้านหรือมีรถ ขอเพียงแค่จัดการปัญหาชีวิตไปวันต่อวันก็พอ

นี่เป็นชีวิตของจอห์น บนหนทางของเด็กเร่ร่อน ที่เริ่มต้นจากเพียงแค่อยากมาท่องเที่ยวเท่านั้น และหลังจากที่ออกจากบ้านเมื่ออายุ 8 ปี จอห์นก็ไม่ได้กลับบ้านไปพบพ่อแม่อีกเลย ตอนนี้จอห์นไม่รู้พ่อแม่อยู่ที่ไหน เขาไม่สามารถจำทางกลับบ้านได้เลย รู้แต่เพียงว่าเขามาจาก อำเภอแม่สาย เท่านั้น ปัจจุบัน จอห์นอายุ 17 ปีแล้ว เขาควรที่จะมีบัตรประชาชนและได้รับสิทธิการเป็นคนไทย แต่ทว่าเขาก็ขาดหลักฐาน ทั้งทะเบียนบ้าน ใบสูติบัตร ฯลฯ ที่จะยืนยันการเป็นคนไทยได้ ทุกวันนี้จอห์นอยากมีบัตรประชาชนมาก เพราะบัตรประชาชนเพียงใบเดียวที่จะทำให้เขาไปสมัครงานได้ สามารถเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาล และที่สำคัญคือไม่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับในฐานะคนต่างด้าว

3.1.6 ปุ่นและเดือน: คู่รักในป่าช้า

ปุ่นและเดือนถือว่าเป็นคู่รักคู่หนึ่ง ที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขและคบหากันมาเป็นเวลานาน เมื่อเจอปุ่นที่ไหนก็มักจะเจอเดือนอยู่ด้วยเสมอ ปุ่นอายุ 29 ปี มีรูปร่างสูงผอม เนื้อตัวกระดำกระด่าง เขามักใส่เสื้อคอโปโล กางเกงขายาวสีกรมท่า ปุ่นมักจะใส่เสื้อผ้าชุดเดิมเสมอ ส่วนเดือนอายุ 20 ปี มี

รูปร่างไม่เล็กไม่ใหญ่รูปร่างพอมมาก ผมหยาบกระด้างชี้ฟูดูไม่เป็นทรง ผิวคล้ำ เดือนมีสุขภาพไม่แข็งแรง หลายต่อหลายครั้งที่ผู้ศึกษาพบเดือน เดือนก็จะบ่นว่าปวดหัวหรือมีอาการร้อนๆ หนาวๆ อยู่บ่อยครั้ง จนเด็กเร่ร่อนหลายคนลือกันว่าเดือนเป็นโรคเอดส์

เดือนมักจะแต่งตัวเรียบง่าย บางวันก็นุ่งกางเกง บางวันก็นุ่งกระโปรง แต่เสื้อผ้าของทั้งสองคนจะดูดีซิดๆ หมองๆ เดือนมีนิสัยชอบดมกาว หลายครั้งที่ผู้ศึกษามักได้ยินปุนตวาดใส่เดือนว่าให้เลิกดมกาวสักที ปุนและเดือนมักจะอยู่บริเวณหัวช้างหรือหัวโค้งที่เด็กเร่ร่อนเรียกกัน (มูมยูเทิร์นเอียงตลาดสมเพชร) เดือนและปุนมีอาชีพขายบริการทางเพศทั้งคู่ เมื่อถึงเวลาหาแขก ทั้งสองคนจะแยกกันอยู่ แต่ก็ไม่ห่างกันมาก พอที่จะมองเห็นกันได้ เดือนมักจะนั่งจับกลุ่มกับเพื่อนสาว มักตะโกนทักทายชาวต่างชาติเพื่อเชิญชวนให้เขามาคูยกับพวกเธอ ส่วนปุนก็จะนั่งอยู่กับเพื่อนผู้ชายบ้างหรือไม่ก็จับลับบนม้านั่งข้างคูเมือง ในครั้งแรก ผู้ศึกษาไม่ค่อยได้คุยกับปุนและเดือนมากนัก เพราะทั้งคู่จะวุ่นกับการหาแขก จนมาวันหนึ่งในช่วงฤดูฝนที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยว ประตูท่าแพดูเงียบเหงา ผู้ศึกษาก็นั่งอยู่บนม้านั่งริมคูเมือง แต่แล้วก็เห็นปุนและเดือนเดินมาทักทายและแวนั่งคุยกัน ปุนบ่นว่าเมื่อคืนเดินสะดุดทำให้ข้อเท้าพลิก วันนี้เลยเดินกระเพกและปุนยังบ่นให้ผู้ศึกษาฟังอีกว่า

“ช่วงนี้ฝนตกไม่ค่อยมีเงินเลยครับ แยกก็ไม่มี นี่ผมกับเดือนยังไม่ได้กินข้าวเลย”

ถึงแม้ว่าในวันที่ฝนตก เด็กเร่ร่อนหลายคนจะไม่ออกมาหาแขกกันก็ตาม แต่ผู้ศึกษาก็มักจะเจอปุนกับเดือนเสมอ ปุนบอกกับผู้ศึกษาว่า

“ถ้าผมไม่ออกมาหาแขก ก็ไม่มีตังค์กินข้าว ถ้ามาที่นี้บางทีก็มีคนให้ตังค์บ้าง 20 – 30 ก็ยังดีเอาไปซื้อข้าวกิน”

ด้วยความสงสารและเป็นห่วงผู้ศึกษาจึงหยิบยื่นเงิน 60 บาท ให้ปุนไปซื้อข้าวกิน ปุนและเดือนยกมือไหว้ขอบคุณครับ/ค่ะ หลังจากที่ทั้งคู่ได้กินข้าว ก็แวนั่งคุยด้วย ผู้ศึกษาจึงถือโอกาสนี้สัมภาษณ์ปุนและเดือน

ปุนเล่าว่าเขามาจาก อ.เชียงดาว ปุนเป็นคนไทย เขาเริ่มออกมาเร่ร่อนตั้งแต่อายุ 22 ปี ด้วยทางบ้านมีฐานะยากจน ปุนจึงต้องเข้ามาหางานทำในเมือง ในช่วงแรกที่เข้ามาอยู่ในเมือง ปุนมีอาชีพก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป แต่แล้วก็เริ่มรู้จักเด็กเร่ร่อนบนลานประตูท่าแพ เพราะปุนชอบมาเดินเล่นบนลานประตูท่าแพ เมื่อนานวันก็เริ่มรู้จักคนบนลานประตูท่าแพมากขึ้น จนเริ่มสนิทและชักชวนให้ปุนลองหาแขกดู จากนั้นปุนก็ยึดอาชีพหาแขกเรื่อยมา

ส่วนเดือนก็มาจากอำเภอเชียงดาวเช่นกัน แต่ทั้งคู่มาพบกันที่ลานท่าแพ เดือนเล่าว่าสาเหตุที่เธอย้ายเข้ามาในเมืองเพราะว่า ฐานะทางบ้านยากจนเช่นเดียวกับปุ่น จึงออกมาใช้ชีวิตในเมือง โดยหวังว่าจะหางานทำได้บ้าง แต่ด้วยการไม่มีความรู้ติดตัว งานที่เดือนทำได้ก็มีแต่เพียงงานก่อสร้าง และงานเสิร์ฟอาหารเท่านั้น แต่ทว่าหลายต่อหลายครั้งที่ถูกโกงค่าแรง และถูกใช้งานหนักมากเกินไปจนทำให้เดือนต้องลาออกจากงาน จนเดือนตัดสินใจออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนเพราะไม่มีเงินเช่าห้องอยู่ เดือนได้คำแนะนำจากเพื่อนให้ลองหาแขก โดยบอกกับเธอว่า “ทำแบบนี้ได้เงินเยอะนะ” ด้วยความลำบากในตอนนั้น ทำให้เดือนไม่สนใจว่างานขายบริการจะเป็นงานน่าอายหรือเป็นงานที่ต่ำต้อย แต่เดือนขอเพียงให้มีเงินกินข้าวก็เพียงพอ เมื่อการหาแขกครั้งแรกเธอได้ค่าตอบแทนมาก ก็ทำให้เธอเริ่มเข้าสู่อาชีพขายบริการจนยึดเป็นอาชีพหลัก

ปัจจุบันทั้งปุ่นและเดือนอาศัยป่าช้าในย่านสันติธรรมเป็นที่หลับนอน ในครั้งแรกที่ผู้ศึกษาได้ขึ้นถึงว่าทั้งคู่นอนในป่าช้าก็ถึงกับตกใจ แต่ปุ่นก็บอกว่า “มันไม่ได้น่ากลัวอย่างที่คิด” เพราะป่าช้าที่นั่นอยู่ติดกับถนน และมีผู้คนเดินผ่านไปมาตลอด และใกล้ๆ ยังมีร้านก๋วยเตี๋ยวได้รุ่งขายอยู่หลายร้าน ทำให้บรรยากาศรอบข้างลดความน่ากลัวลงไปได้บ้าง ปุ่นยังบอกข้อดีของการนอนที่ป่าช้าอีกว่า ที่นั่นไม่ค่อยมีใครมารบกวน มีม้านั่งยาวให้นอน มีห้องน้ำ บางวันหลังจากมีงานฌาปนกิจศพก็อาจจะมีอาหารหลงเหลือพอที่จะรับประทานได้บ้าง และที่นั่นยังมีตู้เก็บของที่ไม่ใช่แล้วให้ปุ่นและเดือนได้ใช้เป็นที่เก็บข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัว

ทุกๆ วันปุ่นและเดือนจะเดินจากป่าช้าย่านสันติธรรม มาบนลานประตูท่าแพเวลาประมาณใกล้ค่ำ เพื่อมาหาอาหารรับประทาน เพราะที่นั่นมีร้านข้าวเจ้าประจำ ที่เจ้าของร้านขายให้ในราคาถูก จากนั้นทั้งคู่ก็จะใช้เวลาหลังทานข้าวเสร็จ นั่งเล่นพักผ่อนบนลานประตูท่าแพ จนเวลาประมาณ 20.00 น. – 21.00 น. หลังร้านอินเทอร์เน็ตปิด ปุ่นและเดือนก็จะใช้หน้าร้านอินเทอร์เน็ตใกล้ๆ กับประตูท่าแพเป็นออฟฟิศหาแขกหรือหาลูกค้า

ปุ่นและเดือนจะหาแขกถึงเวลาประมาณ 03.00 น. หรือบางวันอาจจะถึงพระอาทิตย์ขึ้นแล้วจากนั้นทั้งคู่ก็จะกลับไปนอนที่ป่าช้าเช่นเดิม ในวันที่หาเงินไม่ได้ ทั้งคู่จะอาศัยข้าวจากมูลนิธิ TDN (Thai Drug User Network) มูลนิธิช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดอยู่ในย่านสันติธรรม เพราะอยู่ใกล้ๆ กับป่าช้าที่เขาสองคนอาศัยอยู่ บางวันที่มูลนิธิทำกิจกรรมให้ความรู้ ทั้งคู่ก็จะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อค่าตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ

ระยะหลังผู้ศึกษาไม่ค่อยได้เจอปุ่นกับเดือน ผู้ศึกษาจึงถามจากเด็กเร่ร่อนบนลานประตูท่าแพ ได้ข่าวว่า ระยะหลังมานี้เดือนเริ่มไม่สบายบ่อยขึ้น บางครั้งทั้งคู่ก็หายไป 1 – 2 อาทิตย์กลับมาได้ 2 – 3 วัน ก็หายไปอีก แต่ผู้ศึกษาก็ไม่รู้ข้อมูลแน่ชัดว่าทั้งคู่หายไปไหนเพราะไม่ได้เจอปุ่นและเดือนเลย ได้แต่เพียงถามเด็กเร่ร่อนที่อยู่บริเวณนั้น แต่ก็ได้ข้อมูลมาไม่แน่ชัดเท่าไรเพราะปุ่น

และเดือนส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตอยู่กันเพียง 2 คน เพื่อนๆ ที่ร่ำเรียนด้วยกัน จะเจอทั้งคู่แค่เพียงตอนที่ทั้งคู่มาบนลานประดูท่าแพเท่านั้น และมีข่าวลือขึ้นหนาหูว่าเดือนป่วยด้วยโรคเอดส์

3.1.7 อาชิง: เด็กเร่ร่อนผู้มีครอบครัวที่อบอุ่น

อาชิงเป็นชาวเขาเผ่าอาข่า ตัวสูง ผิวคล้ำ รูปร่างสันทนต์ ปัจจุบันอาชิงอายุ 16 ปี อาศัยอยู่ในชุมชนชาวอาข่าในย่านถนนลอยเคราะห์ ผู้ศึกษาได้รู้จักกับอาชิงจากการแนะนำของพี่พจน์ เจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก อาชิงเป็นเด็กนิสัยดี และมีความรับผิดชอบ ครั้งแรกที่ผู้ศึกษาขอพูดคุยกับอาชิงเพื่อจะนำเรื่องราวชีวิตของเขาไปเขียนในวิทยานิพนธ์ ซึ่งวันนั้นเป็นวันคริสต์มาส ที่ในคำคิณนั้นม้งงานฉลองในชุมชน เมื่อถึงเวลา 12.00 น. ของอีกวัน อาชิงมาหาผู้ศึกษาตามนัด พร้อมกับกลิ่นเหล้าเล็กน้อย ซึ่งเขาบอกกับผู้ศึกษาว่าเขายังไม่ได้นอนเลย ผู้ศึกษาจึงบอกว่าไว้นหลังก็ได้ แต่อาชิงก็ยังยืนยันว่าเขาให้ข้อมูลได้ และมีท่าทีเกรงอกเกรงใจผู้ศึกษากลัวว่าจะว่ามาแล้วเสียเที่ยว

อาชิงเล่าว่า เขาเป็นชาวอาข่าที่มาจาก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่บ้านของอาชิงมีฐานะยากจน ในตอนนั้นเขาไม่มีโอกาสแม้แต่จะเรียนหนังสือ เมื่ออาชิงอายุได้ 6 ปี พ่อและแม่ก็ตัดสินใจเดินทางเข้าสู่ตัวเมือง จ.เชียงใหม่ จากคำแนะนำของญาติพี่น้องและคนในหมู่บ้านที่มีข่าวลือกันว่า “ถ้ามาอยู่ที่ จังหวัดเชียงใหม่ จะหาเงินได้มาก” และที่เชียงใหม่ก็มีชุมชนของชาวอาข่าอยู่ที่นี่ เมื่อมาถึง จังหวัดเชียงใหม่ ครอบครัวอาชิงเข้ามาอาศัยในย่านถนนลอยเคราะห์ ที่มีชาวอาข่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวอาข่าในชุมชนนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพเดินเร่ขายดอกไม้และของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งครอบครัวของอาชิงก็เช่นกัน ในวัยเด็กอาชิงต้องช่วยแม่ขายดอกไม้ให้กับนักท่องเที่ยวในย่านไนท์-บาร์ซ่า อาชิงต้องขายดอกไม้ตั้งแต่เวลา 19.30 น. ถึง 1.00 น. เงินทุกบาททุกสตางค์ อาชิงเอามาให้แม่ทั้งหมด

เมื่อวันเวลาผ่านไป ชีวิตที่คลุกคลีอยู่ในย่านท่าแพ อาชิงก็เริ่มรู้จักเพื่อนมากขึ้น โดยเฉพาะเพื่อนชาวอาข่าที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน เขาต้องปรับตัวกับสังคมเมืองมากมาย เพราะความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม แต่อาชิงก็ยังโชคดีกว่าคนอื่นๆ เพราะเขายังอาศัยอยู่กับครอบครัวที่พร้อมหน้าพร้อมตาและเป็นครอบครัวที่อบอุ่น จึงทำให้เขาไม่รู้สึกละแ่นจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นมากนัก อาชิงขายดอกไม้จนถึงอายุ 8 ปี เขาก็เริ่มเบื่ออาชีพขายดอกไม้และเปลี่ยนไปทำอาชีพขอทานจากคำแนะนำของเพื่อน

“พอผมอายุซัก 8 ขวบ ผมก็เบื่อ ไม่อยากขายดอกไม้แล้ว ตอนนั้นก็เริ่มรู้จักเพื่อนที่ขายดอกไม้ด้วยกัน มันก็ชวนผมไปขอทาน บอกว่าสบายกว่าขายดอกไม้ ไม่ต้องเดิน แค้น้งเลยๆ ผมก็เลยลองไปทำดู”

แต่ก็ยังเหมือนเดิม ถึงแม้ว่าอาชิงจะออกไปหาเงินเอง แต่เงินทุกบาททุกสตางค์ที่เขาหาได้ เขาก็ยังเอาให้แม่ทั้งหมด อาชิงยังเล่าให้ผู้ศึกษาฟังด้วยความดีใจ เมื่อครั้งที่เขาขอยานว่า

“ตอนนั้นไปขยที่ถนนคนเดินนั่งอยู่เฉยๆ มีฝรั่งเอาแบงก์ 500 มาให้เฉยเลย
ครับ ผมเลยรีบวิ่งเอาไปให้แม่”

ในตอนนั้นอาชิงบอกกับผู้ศึกษาว่า เขาแต่งตัวสกปรกมาก เนื้อตัวมอมแมม ผู้ศึกษาจึงเกิดคำถามว่าทำไมเด็กขอยานต้องแต่งตัวสกปรกมอมแมม หรือเป็นเพราะว่าถ้าแต่งตัวสกปรกแล้วจะได้มีคนสงสารมากขึ้นและให้เงินมากขึ้น อาชิงบอกว่า เขาก็ไม่ได้อยากแต่งตัวสกปรก แต่เพราะขี้เกียจอาบน้ำและไม่ค่อยได้กลับบ้าน ชีวิตในตอนนั้น อาชิงคิดเพื่อนมาก ถึงแม้ว่าจะมีบ้านอยู่ แต่เขาก็เลือกที่จะนอนตามใต้สะพาน สวนสาธารณะ ฯลฯ แล้วแต่ว่าเพื่อนจะนอนที่ไหน

แต่ชีวิตขอยานของอาชิงก็ต้องจบลง เมื่อเขาอายุได้ประมาณ 9 ปี อาชิงถูกตำรวจจับ เพราะเป็นขอยาน และถูกส่งไปเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ เขาใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนได้เพียง 2 -3 เดือนเท่านั้น อาชิงก็หนีออกมาจากโรงเรียน อาชิงเล่าว่า ที่นั่นเป็นโรงเรียนกึ่งนอน จะไปไหนมาไหนอย่างอิสระเหมือนก่อนก็ไม่ได้ เขาจึงตัดสินใจหนีออกมา อาชิงเดินเท้าจาก อ.แม่แตง ถึงท่าแพ รวมระยะทางประมาณ 40 กว่ากิโลเมตร แต่ทว่าเมื่อมาถึงบ้านได้ไม่นาน แม่ก็ส่งให้อาชิงไปเรียนที่โรงเรียนพุทธเกษตร อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน ในขณะนั้นเขาต้องเริ่มเรียนชั้น ป.1 ตอนนั้นเขาอายุ 9 ปีเศษ

ที่นั่นเป็นโรงเรียนกึ่งนอนเช่นเดียวกับโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ อาชิงต้องอยู่ในกฎระเบียบตลอด 24 ชั่วโมง

“ที่นั่นเป็นโรงเรียนกึ่งนอนครับ ตื่นตี 5 ออกกำลังกาย ไม่ไหว ไม่ชอบ
อากาศมันหนาวครับ อยากนอนต่อก็ไม่ได้นอน ต้องตื่นมาออกกำลังกาย ที่
นั่นเขาก็ให้เรียนหนังสือและก็ทำงานด้วย เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ ปลูกผักอะไร
พวกนี้แหละครับ บางวันถ้าครูใหญ่มา ก็ให้นั่งฟังครูใหญ่พูดตั้งแต่เช้าถึง
เที่ยง โน่นแหละครับ ร้อนก็ร้อนพูดอะไรก็ไม่วู้โคตรยาวเลย ถ้าเด็กเรียนเสร็จ
ก็ให้ไปดูเป็ดดูไก่ กินข้าวอาบน้ำ แล้วก็ให้นั่งสมาธิ 2 ชั่วโมง อย่างนาน บาง
คนหลับไปเลยก็มี”

ที่โรงเรียนแห่งนี้เองที่ทำให้อาชิงได้เจอกับจอห์น ด้วยความที่เป็นชาวเขาเผ่าเดียวกันและ
ยังมาจาก อ.แม่สาย จ.เชียงราย เหมือนกัน จึงทำให้เขาทั้งสองคนกลายเป็นเพื่อนสนิทกัน อาชิงเล่า
เรื่องราวชีวิตในโรงเรียนว่า เขาไม่เคยได้เลื่อนชั้นขึ้น ป.2 ซ้ำชั้นอยู่ 2 ครั้ง หลังจากที่เขาเรียนยังงี้ก็

ไม่ได้เลื่อนชั้นสักที อาซิงจึงตัดสินใจหนีออกจากโรงเรียน พร้อมกับจอห์นและเพื่อนอีก 1 คน เขาทั้ง 3 เดินเท้าจากโรงเรียนโดยที่ไม่มีเงินติดตัว โดยเขาวางแผนกันว่าจะเข้าไปนอนที่วัดและขออาหารวัด เพื่อเดินทางกลับมาถึงจังหวัดเชียงใหม่ แต่ระหว่างทาง พวกเขามีคนใจดีรับขึ้นรถ แต่ว่ารถคันนั้นไม่ได้นำพวกเขามาส่งที่จังหวัดเชียงใหม่ แต่กลับพาพวกเขาไปส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อให้พวกเขาได้กลับบ้าน แต่หลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจสอบถามถึงบ้านที่แน่นอนของพวกเขาไม่ได้ พวกเขาถูกส่งมายังบ้านเด็กชาย จ.เชียงใหม่ แต่ยังไม่ทันข้ามวัน พวกเขาก็หนีออกมาและเดินทางมาถึงท่าแพได้ในที่สุด

ในช่วงอายุ 12 ปี อาซิงได้กลับมาใช้ชีวิตในเมืองอีกครั้ง หลังจากที่ถูกกลับมา อาซิงยังไม่รู้จะทำอาชีพอะไร จึงช่วยแม่ขายดอกไม้และรับจ้างทั่วไปบ้าง พอได้เงินเล็กๆ น้อยๆ ในช่วงนั้น อาซิงใช้ชีวิตส่วนใหญ่กับเพื่อนชาวอาข่าในย่านหลังไนท์บাজার ซึ่งในย่านนี้จะเรียงรายไปด้วยสถานบันเทิง ผับบาร์ เพื่อนของเขาหลายคนมีอาชีพหาแขกหรืออาชีพขายบริการทางเพศ อาซิงเริ่มไปนั่งเล่นที่บาร์ และเริ่มหาเงินจากการบริการผสมเครื่องดื่มให้กับแขกในร้าน โดยเขาจะได้เงินจากค่าทิป หลังจากที่ทำงานผสมเครื่องดื่มในบาร์แล้วและคอยดูแลเอาใจแขกได้ไม่นาน อยู่มาวันหนึ่งก็เริ่มมีแขกหลายคนสนใจ และอยากมีเพศสัมพันธ์กับเขา มีหลายครั้งที่แขกพยายามติดต่อซื้อบริการ แต่เขาก็บอกปฏิเสธไป เขาบอกกับผู้ศึกษาว่าเขารู้สึกอายที่ต้องไปกับแขก เพราะมันเป็นความขัดแย้งในตัวเอง เขาไม่รู้สึกต้องการมีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน

“ที่แรกผมก็ไม่กล้านะพี่ อายๆ ยังไม่รู้ให้ไปมีอะไรกับผู้ชาย”

แต่ก็เพราะคำยุยงจากเพื่อน และข้อเสนอที่เป็นเงินจำนวนไม่น้อย ทำให้อาซิงเริ่มก้าวเข้าสู่อาชีพขายบริการทางเพศ

“พอไปถึงมันก็ถอดเสื้อผม แล้วมันก็ถอดของมัน มันก็บอกให้ผมชักว่าว (ช่วยตัวเอง – ผู้ศึกษา) ให้ดูหน่อย มันก็เปิดหนังไปให้ดู หนังไปผู้ชายกับผู้หญิงนะพี่ แล้วมันก็ดูผมชักว่าว แล้วมันก็ชักของมัน ก็ไปกับมันสักชั่วโมงกว่าๆ ได้ตั้งคัมพันนี่ ผมคิดในใจทำไมเงินมันได้ง่ายแบบนี้วะ ไปแป๊บเดียวเอง ได้เงินเสร็จไปเล่นเกมสเลย์พี่ เลี้ยงเพื่อนอีก แป๊บเดียวหมด แต่ก็เหลือไว้ให้แม่อยู่นะพี่ 500”

หลังจากที่ลองขายบริการครั้งแรก อาซิงรู้สึกว่า งานแบบนี้หาเงินได้ไม่ยากและยังได้เงินจำนวนมาก ทำให้เขาเริ่มหาแขกครั้งที่ 2 แต่ทุกครั้งที่อาซิงไปกับแขก เขารู้สึกอายและไม่อยากให้ใครเห็น เขามักจะเดินตามแขกห่างๆ ไม่อยากทำตัวสนิทสนมจนทำให้คนอื่นรู้ว่าเขาทำอาชีพหา

แขก เงินที่หามาได้นั้น อาซิงยังคงแบ่งไว้ให้แม่เสมอ โดยที่แม่ไม่รู้ว่าอาซิงทำอาชีพหาแขก เขาเพียงแต่บอกกับแม่ว่า เป็นค่าทิปจากการบริการแขกที่บาร์เท่านั้น อาซิงทำอาชีพหาแขกได้เพียงเดือนกว่าเท่านั้น โดยอาซิงบอกกับผู้ศึกษาว่าเขาไปกับแขกเพียง 4 คนเท่านั้น ก็รู้สึกว่าเป็นงานที่ไม่น่าทำ ถึงแม้ว่าจะได้เงินมาก แต่เพราะความอาย เขาจึงเลิกทำ

“ผมไปกับแขกไม่กี่คนเองครับพี่ ทำได้เดือนกว่าๆ ก็เลิก ไม่อยากทำแล้วพี่ มันอายยังงี้ก็ไม่รู้ เขาก็ผู้ชายเราก็ผู้ชาย ผมก็ไม่ใช่ตุ๊ด ไม่ใช่เกย์ อย่างตอนไปกับแขกผมก็จะเดินๆ ไม่ให้คนอื่นเห็น แต่อย่างคนอื่นเขาก็ไม่อายนะ เด็กที่อยู่หลังไนท์ (ย่านหลังไนท์บาซาร์ – ผู้ศึกษา) แทบทุกคนแหละพี่ที่หาแขก แต่ผมมันเป็นอะไรไม่รู้ มันอายยังไม่บอกไม่ถูก ก็เลยเลิกทำ”

หลังจากที่หาแขกอยู่ไม่กี่ครั้ง อาซิงก็หยุดพฤติกรรมดังกล่าวหันไปสมัครงานตามร้านอาหาร อาซิงได้ทำงานที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งย่านประตูเชียงใหม่ ทำงานตั้งแต่ 14.00 น. – 01.00 น. ได้รายได้เดือนละ 4,000 บาท มีอาหารให้รับประทานในช่วงที่ทำงาน จึงทำให้ประหยัดค่าหาอาหารไปได้มาก

อาซิงเล่าถึงอุปสรรคในการสมัครงานว่า ถึงแม้ว่าเขาจะพออ่านเขียนภาษาไทยได้บ้าง ไม่ใช่ปัญหาสำคัญในการจะเลือกรับเขาเข้าทำงาน แต่อุปสรรคที่สำคัญที่สุดคือการเป็นคนไม่มีบัตรประชาชน แต่ทว่าโชคยังดีที่เขาไม่มีบัตร ตท. 13 (ใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าว) ที่ยังพอใช้แทนบัตรประชาชนในการสมัครงานได้ เจ้าของร้านจึงรับเขาเข้าทำงาน

“ไปสมัครเขาก็ถามผมว่ามีบัตรประชาชนไหม ผมบอกว่าผมมีแค่ใบ ตท. 13 (ใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าว) เขาก็เลยรับผมเข้าทำงาน อย่างเพื่อนผมที่ไม่มีใบ (หลักฐานหรือเอกสารเช่น บัตรประชาชน บัตรขาวเขาที่ราบสูง ฯลฯ) เขาก็จะไม่ค่อยรับทำงานครับ เพราะว่าเราไม่มีหลักฐาน”

ปัจจุบันอาซิงอาศัยในบ้านเช่าหลังเล็กๆ กับพี่ชาย ที่ไม่ห่างจากชุมชนอาข่าในย่านถนนลอยเคราะห์เท่าใดนัก เขายังคงเอาเงินที่ได้จากการทำงานแบ่งให้กับแม่เสมอ หลายคนในมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กชื่นชมเขาว่าเป็นเด็กกตัญญู รักแม่ และเป็นเด็กนิสัยดี ถึงแม้ว่าปัจจุบันอาซิงจะไม่ทำอาชีพหาแขกแล้ว แต่เขาก็ตยังแวะเวียนไปบาร์ย่านหลังไนท์บาซาร์เสมอ อาซิงมักแวะไปหาเพื่อน และถ้ามีโอกาสก็จะบริการผสมเครื่องดื่มให้กับแขก เพื่อว่าจะได้ค่าทิปตอบแทนบ้าง เล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเป็นรายได้เสริมอีกทาง

3.2 ลักษณะร่วมของเด็กเร่ร่อน

จากคำบอกเล่าเชิงประวัติข้างต้น จะเห็นได้ว่า เด็กเร่ร่อนแต่ละคนต่างก็มีที่มาที่ไปของการออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนที่แตกต่างกัน เด็กบางคนเกิดในครอบครัวที่มีฐานะ เด็กบางคนเกิดมาในครอบครัวที่ยากจน และในการตัดสินใจออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนนั้นก็มีความแตกต่างเช่นกัน เด็กบางคนให้เหตุผลเพียงว่าเพื่อนชวน บางคนรู้สึกไม่อยากอยู่บ้านเพราะถูกพ่อแม่ดุคำหรือถูกทำร้ายร่างกาย เด็กบางคนไม่มีแม่แต่บ้านให้อาศัยจึงต้องออกมาเร่ร่อน เด็กบางคนต้องออกมาเร่ร่อนพร้อมกับครอบครัว แต่ทว่าเด็กทุกคนก็ถูกให้ความหมายไปว่าเป็น “เด็กเร่ร่อน” เช่นเดียวกัน

การใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อนในย่านท่าแพมีทั้งความเหมือนและความต่างกัน ทั้งรูปแบบของการดำเนินชีวิต อาชีพ การเอาตัวรอด แต่ทว่าพวกเขาก็ต้องดำเนินชีวิตที่วางอยู่บนความเป็นเด็กเร่ร่อนเช่นเดียวกัน ซึ่งจากการเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ผู้ศึกษาเห็นถึงลักษณะร่วมของเด็กเร่ร่อนที่มีร่วมกัน โดยผู้ศึกษาจำแนกลักษณะร่วมของเด็กเร่ร่อนดังนี้

3.2.1 สกปรก

หากพูดถึงความสกปรกคงไม่มีใครที่อยากทำตัวสกปรกมอมแมมเป็นแน่ แต่ในชีวิตเด็กเร่ร่อนนั้น ความสกปรกดูเหมือนจะเป็นเรื่องคู่กัน ผลจากการไม่มีบ้านหรือที่อยู่อาศัยที่เป็นกิจจะลักษณะ ทำให้การทำความสะอาดร่างกายหรือการทำความสะอาดเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มกลายเป็นเรื่องยาก การใช้ชีวิตอย่างเด็กเร่ร่อนค่าไหนนอนนั้น ทำให้พวกเขาต้องจำยอมต่อการใช้ชีวิตควบคู่ไปกับความสกปรก ยิ่งในช่วงวัยเด็ก ที่พวกเขามักประกอบอาชีพขอทาน พวกเขาต่างมีเนื้อตัวที่สกปรก เนื้อตัวกระดำกระด่าง เสื้อผ้าสีหม่นขาดวิน ผมเปื้อนรุงรัง ซึ่งเป็นผลมาจากการไม่อาบน้ำ การใช้ชีวิตตามพื้นข้างถนน การนอนใต้สะพาน สวนสาธารณะ เด็กบางคนแทบไม่รู้เลยว่าความสะอาดคืออะไร เพราะในสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาอาศัยอยู่นั้น พวกเขาพบเจอแต่ความสกปรก ทำให้ในสังคมและวัฒนธรรมของพวกเขาไม่ได้มองว่าการทำตัวสกปรกคือเรื่องผิดปกติแต่อย่างใด

มีหลายคนอาจเกิดคำถามขึ้นว่า การที่เด็กเร่ร่อนขอทานหรือขายพวงมาลัยเหล่านี้ทำตัวสกปรกเป็นเพราะต้องเรียกร้องความสงสารจากผู้คนหรือไม่ ในความเป็นจริงนั้นเด็กเร่ร่อนหลายคนไม่ได้ต้องการทำให้ตัวเองสกปรก แต่ความสกปรกนั้นเกิดขึ้นจากเงื่อนไขในการใช้ชีวิตของพวกเขา ทำให้ความสกปรกนั้นกลายเป็นผลพลอยได้ที่ใช้เรียกร้องความสงสารจากผู้คนได้เป็นอย่างดี เมื่อความสกปรกกลับส่งผลดีต่อรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นจากการขอทานหรือขายพวงมาลัย ทำให้เด็กเร่ร่อนหลายคนไม่ใส่ใจที่จะทำความสะอาดตนเอง

เมื่อพวกเขาเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น เงื่อนไขในการใช้ชีวิตก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป เด็กเร่ร่อนหลายคนเข้าสู่อาชีพขายบริการที่ต้องใช้รูปลักษณ์เพื่อเป็นจุดขาย ทำให้พวกเขาพยายามดูแลตัวเองให้ดู

สะอาดและดูดีขึ้นเพื่อดึงดูดลูกค้า แต่วัตถุประสงค์ของการทำตัวเองให้สะอาดดูดีนั้นไม่ใช่แค่เพียงเพื่อดึงดูดลูกค้าเท่านั้น แต่อีกปัจจัยหนึ่งคือความอาย เมื่อพวกเขาเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น พวกเขากลับรู้สึกอายจากสายตาผู้คน โดยเฉพาะกับสายตาผู้หญิง อย่างที่จอห์นเคยบอกกับผู้ศึกษาว่า

“โตมาผมก็ไม่แต่งตัวอย่างนั้นแล้วพี่ (แต่งตัวสกปรก – ผู้ศึกษา) อายเขา อายสาวด้วย (ทำหน้าตาอายๆ) อย่างเราไปไหนมาไหนแต่งตัวสกปรกเขาก็มองอายเขาพี่ แล้วอีกอย่างถ้าแต่งตัวสกปรกแขก (ผู้ซื้อบริการทางเพศ – ผู้ศึกษา) เขาก็ไม่เรียกเราอีก”

จอห์น 2553

แต่ทว่าการดูแลความสะอาดของเด็กเร่ร่อนนั้นก็ไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับเขาเลย เด็กหลายคนต้องแบกเป้ไปมา เด็กบางคนไม่ได้อาบน้ำถึง 3 วัน เช่นในกรณีของนันท์ ที่บอกกับผู้ศึกษาว่าเขาจะได้อาบน้ำก็ต่อเมื่อมีเงินพอที่จะเช่าโรงแรมหรือบ้างครั้งอาจไปใช้บริการจากห้องน้ำในปั้มน้ำมัน ผลจากการที่พวกเขาทำตัวสะอาดมากขึ้นส่งผลต่อการปิดบังความเป็นเด็กเร่ร่อนจากสายตาผู้คนไปได้บ้าง แต่ทว่าท้ายที่สุดแล้วภาพลักษณ์ทางกายภาพก็ไม่ได้ปิดบังจากความเป็นเด็กเร่ร่อนได้ทั้งหมด แม้ว่าการแต่งตัวจะเปลี่ยนแปลงไปแต่พฤติกรรมของพวกเขายังคงเดิม ไม่ว่าจะเป็นการขายบริการทางเพศ เสพยาเสพติด นอนตามพื้นที่สาธารณะ ฯลฯ

นอกจากความสกปรกทางด้านร่างกายที่ทำให้พวกเขาถูกมองว่าเป็นคนสกปรกแล้ว พวกเขา还被สังคมให้ความหมายไปในฐานะเด็กเร่ร่อนที่ใช้ชีวิตอย่างสกปรกและมีมลทิน ด้วยภาพลักษณ์ของเด็กเร่ร่อนที่สังคมรับรู้ว่าเป็นเด็กไม่ดี มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับวัย เป็นบุคคลที่อยู่ในด้านมืดของสังคม ทั้งจากการขายบริการทางเพศที่หมกมุ่นอยู่กับกามารมณ์ ยาเสพติด วัยรุ่นกวนเมือง อันธพาล ฯลฯ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้กลายเป็นการตีความแบบเหมารวม ที่ไม่น่าแปลกใจเลยว่า ในระยะแรกๆที่ผู้ศึกษาลงเก็บข้อมูลภาคสนามผู้ศึกษามีความรู้สึกหวาดระแวงกับเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ไม่ต่างจากผู้คนที่ทั่วไป แต่เมื่อผู้ศึกษาได้รู้จักและสนิทสนมพวกเขามากขึ้น สิ่งที่สังคมได้ให้ความหมายกับพวกเขานั้นไม่ได้เป็นจริงกับเด็กเร่ร่อนทุกคน เด็กบางคนที่มีพฤติกรรมลักขโมยของ เสพยาเสพติด หรือการมีเพศสัมพันธ์อย่างล่าช้า เมื่อมองถึงสาเหตุที่แท้จริงของพฤติกรรมเหล่านั้น พบว่าต้นสายปลายเหตุที่แท้จริงมาจากการที่พวกเขาถูกทำร้ายจากสังคม ไม่ว่าจะเป็นการถูกทอดทิ้ง ขาดความอบอุ่นจากครอบครัว ถูกผลักไสไล่ส่ง จนทำให้พวกเขาตัดสินใจออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อน ที่ต้องใช้ชีวิตต่อสู้และเอาตัวรอดด้วยตนเอง

3.2.2 เป็นปัญหาของสังคม

เด็กเร่ร่อนถูกจัดอยู่ในกลุ่มเด็กที่เป็นปัญหาสังคมกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากการใช้ชีวิตที่อิสระไร้ระเบียบ ขาดต่อการควบคุมดูแล ประกอบกับการใช้ชีวิตภายใต้สภาพสังคมและวัฒนธรรมที่ล่อแหลม ต่อการกระทำผิดทางกฎหมาย เช่นในกรณีย่านท่าแพที่ผู้ศึกษาใช้เป็นพื้นที่ศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กเร่ร่อนที่อาศัยอยู่ในย่านท่าแพ มีความเสี่ยงต่อการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งที่เป็นผู้เสพและผู้ขาย หรือกระทั่งเด็กเดินยา (คนส่งยาเสพติด) ผลจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่หลายคนนิยมเสพยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นยาไอซ์ ยาบ้า กัญชา เฮโรอีน ฯลฯ เมื่อมีความต้องการยาเสพติดในพื้นที่สูง ทำให้เด็กเร่ร่อนหลายคนหันไปทำงานที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เมื่อคลุกคลีกับสิ่งเหล่านี้มากๆ ก็ทำให้เด็กเริ่มเสพยาเสพติด ทั้งจากจากชักชวนของเพื่อนเด็กเร่ร่อนด้วยกัน และจากผู้ซื้อบริการทางเพศจากพวกเขา เช่นในกรณีของบอย ที่เล่าประสบการณ์การเสพยาไอซ์ที่ได้มาจากแขกให้ผู้ศึกษาฟังว่า

“ผมเคยไปกับแขกคนหนึ่งพี่ เป็นฝรั่ง มันก็มาซื้อผมไปนี่แหละ ก่อนจะมีไรกัน มันก็ชวนผมเล่นยา ผมก็ไม่รู้ยาอะไร มารู้ทีหลังว่าเป็นยาไอซ์ ฮู้...แพงนะยานั้นแพงมาก มันก็สอนผมเล่น ผมก็ลองดู เล่นเสร็จมันหลอนไปหมด เล่นเสร็จต่างคนต่างนอน มันเบลอลไปหมด เลยไม่ได้ทำอะไรกัน ก่อนกลับมันยังให้เงินมาอีก พันนึง ผมนี้สบายเลยได้เล่นยาแล้วยังได้ตั้งค้ออีก”

บอย 2553

ในสังคมและวัฒนธรรมเด็กเร่ร่อน การดมกาวกลายเป็นเรื่องปกติของสังคมเด็กเร่ร่อน เนื่องจากกาวเป็นสิ่งเสพติดราคาถูกหาสามารถหาซื้อได้ง่าย จึงทำให้กาวแพร่หลายในหมู่ของเด็กเร่ร่อน จากการเข้าไปคลุกคลีกับเด็กเร่ร่อนทำให้ผู้ศึกษาพบเห็นภาพเด็กเร่ร่อนนั่งดมกาวจนกลายเป็นภาพชินตา ซึ่งแต่ละคนก็มีวิธีการเสพที่แตกต่างกันออกไป เพื่อหลบซ่อนสายตาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งบางคนก็หาที่หลบในซอก ดึกมืดๆ บางคนก็ใส่เสื้อแขนยาวแล้วเอาถุงที่เต็มไปด้วยกาวไว้ในแขนเสื้อ เวลาเดินไปไหนมาไหนก็ยกมือขึ้นมาสูดดม บางคนเอาถุงที่เต็มไปด้วยกาวไว้ในไหล่เสื้อ หากจะสูดดมก็เพียงหันหน้าไปเท่านั้น

เด็กเร่ร่อนหลายคนมีประสบการณ์การถูกจับกุมด้วยข้อหาเสพยาเสพติด หลังถูกจับบางคนก็ถูกส่งตัวไปสถานบำบัดยาเสพติดในฐานะผู้ป่วย บางคนก็ถูกส่งเข้าเรือนจำ ตามแต่ว่าคนไหนเคยถูกจับมาแล้วกี่ครั้ง ซึ่งหลังจากการบำบัดพวกเขาพยายามที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก แต่ท้ายที่สุดแล้วพวกเขาก็ยังคงกลับไปเสพมันเช่นเดิม ด้วยสภาพสังคมของเด็กเร่ร่อนที่มีการเสพยา

เสพติดอย่างแพร่หลาย และความโหดเหี้ยมของการใช้ชีวิต ไม่มีใครที่คอยเป็นกำลังให้พวกเขาได้ เลิกจากยาเสพติดเหล่านี้ ทำให้ไม่ใช่เรื่องยากเลยที่จะทำให้พวกเขากลับไปเสพมันอีกครั้ง

ปัญหาเสพติดไม่ได้เป็นปัญหาเดียวที่เด็กเร่ร่อนถูกให้ความหมายว่าเป็นปัญหาสังคม แต่ในสังคมและวัฒนธรรมของพวกเขายังล่อแหลมต่อการกระทำผิดทางกฎหมายหลายอย่างเช่น ลักขโมย อาชญากรรม ทะเลาะวิวาท ซึ่งสิ่งพวกนี้ก็มักพบเห็นในกลุ่มเด็กเร่ร่อนบ้างเป็นครั้งคราว โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการทะเลาะวิวาทและลักขโมย จนทำให้พวกเขาถูกมองในฐานะของเด็กไม่ดี ถูกจัดให้อยู่ในฐานะของบุคคลที่เป็นภัยต่อผู้อื่น จากการเข้าไปคลุกคลีกับเด็กเร่ร่อน ผู้ศึกษามักถูกเตือนจากคนรอบข้างอยู่เสมอว่าให้ระวังตัว ไม่ว่าจะเป็นเพื่อน เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือคนบริเวณนั้นที่ผู้ศึกษาเก็บข้อมูล ดังที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเตือนผู้ศึกษาว่า

“อย่าไปสนิทกับเด็กพวกนี้มากนักนะ ระวังตัวหน่อย อย่าอยู่จนดึกไปไหน เพราะหลังตี 2 ไป พวกพี่ก็ไม่ได้ตรวจแล้ว แต่ก็มีสายตรวจมาเป็นระยะๆ นะ ของมีค่าอะไรก็เก็บไว้ดีๆ ทางที่ดีก็อย่าพกมาติดตัวดีกว่า เด็กพวกนี้มัน ไร้ใจไม่ได้ มีอะไรก็มาหาพี่ได้ เพราะที่นี้จะมีเจ้าหน้าที่มาตรวจทุกวัน”

เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจประจำลานประตูท่าแพ 2553

หลายครั้งที่ผู้ศึกษาสังเกตว่ามีเด็กเร่ร่อนบางคนหายไปจากพื้นที่ จึงถามไถ่จากเด็กเร่ร่อนในละแวกนั้น ซึ่งผู้ศึกษามักจะได้คำตอบว่า “ถูกจับ” “หนีตำรวจ” “มีเรื่องชกต่อยจนต้องหนีออกจากพื้นที่” อย่างเหตุการณ์หนึ่งที่เด็กเร่ร่อนซึ่งผู้ศึกษามีความสนิทสนมด้วยและเลือกเป็นกรณีศึกษา ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมข้อหาเสพยาเสพติดถึง 7 คน จากการสอบถามเด็กเร่ร่อนบนลานประตูท่าแพได้ความว่า ทั้ง 7 คน รวมกลุ่มเสพยาในห้องพักของเพื่อน แล้วตำรวจก็พังประตูเข้ามา ทำให้ทุกคนไม่มีทางที่จะหนีได้จึงถูกจับทั้งหมด แต่ละคนถูกส่งให้ศาลตัดสิน คนที่ถูกจับข้อหาเสพยาเสพติดหลายครั้งก็จะถูกส่งตัวเข้ารับโทษที่สถานพินิจหรือคุกตามแต่อายุ เพื่อรอรับการบำบัดต่อไป หลังจากเหตุการณ์นี้ผู้ศึกษาต้องหากรณีตัวอย่างในการศึกษาใหม่ทั้งหมด เพราะเด็กแต่ละคนถูกตัดสินลงโทษให้จำคุกหรือสถานพินิจ ตั้งแต่ 4 เดือนไปจนถึง 2 ปี

หรือในกรณีของมิด เด็กเร่ร่อนบนลานประตูท่าแพ ที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบล่อซื้อยาบ้า แต่เขารู้ทันจึงทำท่าที่ขมขื่นมอมเตอร์ไซค์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อไปรับยา แต่เขาก็ขมขื่นมอมเตอร์ไซค์ไป เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้ มิดจึงถูกส่งตัวไปดำเนินคดีและถูกตัดสินให้จำคุกเป็นเวลา 3 ปี เหตุการณ์ที่ผู้ศึกษาได้เล่ามานี้ แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของเด็กเร่ร่อนที่เป็นปัญหาสังคม การวนเวียนเข้าออกสถานพินิจกลายเป็นเรื่องของชีวิตเด็กเร่ร่อนในย่านท่าแพ โดยมากข้อหา

ที่เด็กเร่ร่อนมักถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมคือ ยาเสพติด ค้าประเวณี ทะเลาะวิวาท ลักขโมย หลบหนีเข้าเมือง

ย่านท่าแพมีการกวาดล้างเด็กเร่ร่อนเป็นระยะอยู่เสมอ แต่ก็ไม่สามารถจัดการกับปัญหาเด็กเร่ร่อนได้อย่างเด็ดขาด อย่างเช่นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมา หลังจากที่ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลภาคสนามเสร็จในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 ผู้ศึกษาก็ได้มีโอกาสเข้าไปแวะเยี่ยมเยียนเด็กเร่ร่อนบนลานประตูท่าแพอีกครั้ง ปรากฏว่า ผู้ศึกษาไม่เจอเด็กเร่ร่อนที่ผู้ศึกษารู้จักหรือคุ้นเคยเลย มีเพียงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่แวะเวียนมาถ่ายรูปเท่านั้น ผู้ศึกษาจึงสอบถามกับเจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กได้ความว่า ในช่วงนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการกวาดล้างเรื่องยาเสพติด เด็กเร่ร่อนโดยเฉพาะเด็กผู้ชาย ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับไปตรวจปัสสาวะ หากคนใดมีปัสสาวะเป็นสีม่วงก็จะถูกดำเนินคดีและส่งบำบัดต่อไป ทำให้เด็กเร่ร่อนไม่ค่อยมาบนลานประตูท่าแพเท่าไรนัก

จากเรื่องราวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ชีวิตของเด็กเร่ร่อนมักจะพัวพันกับสิ่งผิดกฎหมายอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งเสพติด การค้าประเวณี วัชรุนกวนเมือง ฯลฯ จึงทำให้เด็กเร่ร่อนถูกจัดอยู่ในกลุ่มคนที่เป็นปัญหาของสังคม จนไปถึงการถูกขนานนามว่าเป็นเด็กไม่ดี และอาจเป็นภัยต่อผู้คนและสังคม พวกเขาถูกคนมองในฐานะผู้ร้ายอยู่เสมอ จนทำให้มีมาตรการจัดการปัญหาเด็กเร่ร่อนทั้งการกวาดล้างจับไล่ หรือตรวจจับเพื่อส่งเด็กเหล่านี้ไปยังสถานสงเคราะห์ต่างๆ

ท้ายที่สุดหากนำเรื่องราวมาวิเคราะห์เพื่อหาต้นสายปลายเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสังคมเหล่านี้ของเด็กเร่ร่อน ก็จะพบว่า ต้นเหตุที่ทำให้พวกเขากลายเป็นปัญหาสังคมก็เนื่องมาจากปัญหาภายในครอบครัวเช่น พ่อแม่เลิกกัน พ่อแม่ไม่เข้าใจลูก ขาดความอบอุ่นภายในครอบครัว ความยากจน สิ่งเหล่านี้กลายเป็นแรงผลักดันให้พวกเขาต้องออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนและถูกสังคมประทัประตราต่างๆ นานา จนกลายเป็นปัญหาของสังคมที่พวกเขาไม่ได้ก่อ แต่พวกเขากลับกลายเป็นผู้รับชะตากรรมโดยปริยาย

3.2.3 ไม่มีหัวนอนปลายเท้า

เมื่อพูดถึงเด็กเร่ร่อน ทุกคนคงคิดถึงเด็กที่ไม่มีหัวนอนปลายเท้า ไม่มีพ่อไม่มีแม่ ไม่มีบ้านอยู่ ไม่ได้มาจากตระกูลที่สูงศักดิ์ เพราะการไม่มีหัวนอนปลายเท้าจึงทำให้เด็กเร่ร่อนกลายเป็นบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจ หลายต่อหลายครั้งที่พวกเขาถูกปฏิเสธในการเข้าสมัครงานเพราะเขาขาดหลักฐานแสดงตน ไม่ว่าจะเป็น บัตรประชาชน ใบสูติบัตร ทะเบียนบ้าน หรือบัตรคนเข้าเมืองต่างๆ ทำให้พวกเขากลายเป็นคนไร้รัฐหรือคนหลบหนีเข้าเมือง มีความผิดตามกฎหมายฐานลักลอบเข้าเมือง ซึ่งในกลุ่มของเด็กเร่ร่อนมีหลายคนที่ขาดหลักฐานการแสดงตน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กชาวเขาและกลุ่มเด็กที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน ที่ไม่มีเอกสารเข้าเมือง พวกเขาต้องตกอยู่ในฐานะคนเถื่อน ไม่ใช่

เพียงเด็กเร่ร่อนที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านหรือชาวเขาเท่านั้นต้องตกอยู่ในฐานะคนเถื่อน แต่ในกรณีเด็กเร่ร่อนไทยที่ไม่มีหลักฐานการแสดงตนก็เช่นกัน พวกเขาก็ต้องตกอยู่ในฐานะของคนเถื่อน ไม่ต่างจากเด็กชาวเขาหรือเด็กที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน พวกเขาต่างที่จะต้องใช้ชีวิตอย่างหลบซ่อน เพื่อหลบหนีจากสายตาเจ้าหน้าที่ตำรวจเช่นกัน

ซึ่งจากการคลุกคลีกับเด็กเร่ร่อนในย่านท่าแพ พบว่ามีเด็กเร่ร่อนน้อยคนนักที่จะมีบัตรประชาชน การใช้ชีวิตอย่างเป็นคนไร้รัฐของเด็กเร่ร่อน ก็ไม่ต่างจากคนลักลอบเข้าเมืองทั่วไป ที่ต้องใช้ชีวิตอย่างหลบๆ ซ่อนๆ การอยู่ให้ห่างเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเรื่องดีที่สุด จอห์นเด็กเร่ร่อนคนหนึ่งที่ใช้ชีวิตโดยไม่มีบัตรประชาชนเล่าถึงประสบการณ์ที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับข้อหาหลบหนีเขาเมืองว่า เนื่องจากไม่มีหลักฐานแสดงตนใดๆ เลย โดยเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมา เขาถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับข้อหาหลบหนีเข้าเมือง หลังจากการสอบสวน พบว่าเขามาจากชายแดน อ.แม่สาย จ.เชียงราย ฝั่งประเทศพม่า หลังจากนั้นจอห์นถูกส่งกลับประเทศพม่าทันที แต่ทว่าช่วงเวลาไม่เกิน 1 เดือน จอห์นก็เดินทางกลับมาท่าแพเช่นเดิมโดยนั่งรถประจำทางกลับมา จอห์นยังบอกกับผู้ศึกษาว่า โชคดีที่ตำรวจไม่ตรวจบัตรประชาชนไม่อย่างนั้นเขาคงต้องถูกส่งกลับประเทศพม่าอีกครั้ง จอห์นยังเล่าถึงชีวิตที่ไม่รู้ว่าตนเองควรเป็นคนของประเทศไหน ไม่มีแม้แต่หลักฐานใดๆ บ่งชี้ได้ ความกดดันและความยากลำบากในการใช้ชีวิตต่างๆ ที่เข้ามา แม้แต่การแจ้งความเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม พวกเขาก็ไม่สามารถทำได้ ดังเช่นที่จอห์นเคยระบายให้ผู้ศึกษาฟังว่า

“ตอนไปทำงานทาสที่หัวหิน รู้นะพี่ว่าเขาโกงค่าแรงผม แต่ผมก็ทำอะไรไม่ได้ ไปแจ้งความก็ไม่ได้กลัวโดนตำรวจจับ ถึงแจ้งไปเขาก็ไม่ช่วยหรอก ตำรวจเขาไม่ค่อยสนใจพวกผมหรอก”

จอห์น 2553

บัตรประชาชนกลายเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่เด็กเร่ร่อนหลายคนโหยหา จอห์นก็เป็นคนหนึ่งที่มีกพุดให้ผู้ศึกษาฟังเสมอว่า เขาอยากมีบัตรประชาชนหากเขามีบัตรประชาชนชีวิตเขาจะดีกว่านี้มาก เขาจะไปหาสมัครงานที่ดีๆ จะเอาบัตรประชาชนให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดูได้อย่างภาคภูมิใจ จะเดินทางไปไหนมาไหนก็ได้แบบไม่ต้องกลัวจะถูกจับ

“ถ้าผมมีบัตรนะ (บัตรประชาชน – ผู้ศึกษา) ผมจะไปสมัครงาน ถ้ามีบัตรเขาก็จะรับเข้าทำงานง่ายขึ้น ถ้าไม่มีบัตรเขาก็ไม่ยอมรับ กลัวโดนจับ มีบัตร

ผมจะไปเที่ยวไหนก็ได้ จะไปกรุงเทพ จะไปพัตยายังได้เลยพื้ ไม่ต้องหลบ
ตำรวจ”

จอห์น 2553

ไม่เพียงแต่จอห์นเท่านั้นที่อยากได้บัตรประชาชน กุ้งยังเป็นอีกคนที่เคยมาพูดคุยถึงความ
น้อยเนื้อต่ำใจ และมาปรึกษาขอให้ผู้ศึกษาหาทางช่วยให้เขามีบัตรประชาชน กุ้งเล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า
เขาเป็นคนไทย 100 เปอร์เซ็นต์ บ้านเดิมเขาอยู่ที่จังหวัดลำปาง แต่เขาแยกกับพ่อตั้งแต่เด็ก เพราะพ่อ
เป็นคนคิดเหล้าชอบทำร้ายเขาอยู่เสมอ กุ้งออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนตั้งแต่อายุ 6 ปี ตอนนี้อยู่อายุได้ 17 ปี
แล้ว แต่ยังไม่มียบัตรประชาชน เขาใช้ชีวิตไม่ต่างจากเด็กเร่ร่อนที่ไม่มีบัตรประชาชน และมักถูก
เพื่อนล้อเสมอว่าเป็นคนต่างดาว การขาดหลักฐานแสดงตนทำให้กุ้งไม่สามารถไปสมัครงานที่ไหน
ได้เลย ทุกครั้งที่ไปสมัครงานเขาก็มักจะถูกถามถึงบัตรประชาชนหรือทะเบียนบ้านเสมอ เมื่อไม่มี
หลักฐานก็ไม่มีใครรับเข้าทำงาน ไม่เพียงเท่านั้นเพราะหลายครั้งที่ต้องใช้ชีวิตคอยหลบเจ้าหน้าที่
ตำรวจเนื่องจากไม่มีบัตรประชาชน กุ้งเล่าถึงประสบการณ์ใช้ชีวิตที่ไม่มีบัตรประชาชนว่า

“ตอนที่ผมยังไม่ถึงเกณฑ์ทำบัตร (บัตรประชาชน – ผู้ศึกษา) ผมก็ไม่ได้
สนใจอะไรนะพื้ เพราะผมก็พูดไทยชัด อย่างมากถ้าถูกจับ เขาก็ส่งไปบ้าน
เด็กชาย เดี่ยวผมก็หนีออกมาอีก แต่เดี๋ยวนี้ผมอายุเกินแล้ว แล้วยังไม่มียบัตร
เดี๋ยวจะโดนตำรวจจับเอา ไม่มีบัตรนี้มันทำอะไรไม่ได้เลยนะพื้ สมัครงานก็
ไม่ได้ บางทีได้เงินมาก็อยากเอาฝากธนาคาร อยากมีบัตร ATM ก็ทำไม่ได้
เวลาเป็นอะไรจะไปหาหมอก็ต้องเสียเงิน เพราะไม่มีบัตรทอง ทุกวันนี้
เหมือนตัวเองเป็นคนเถื่อนยัง งี้ก็ไม่วู้ ลองคิดดูนะพื้ ถ้าอีกหน่อยผมมีลูกมี
เมีย จะซื้อบ้านจะซื้อรถแล้วจะทำยังไง”

กุ้ง 2553

ยังมีกรณีของอาหล้าอีกหนึ่งคนที่ได้เล่าถึงประสบการณ์การสมัครงานที่ไม่มีบัตรประชาชน
ให้ผู้ศึกษาฟังว่า

“ผมไปสมัครงานมาแล้วหลายที่ พอไปถึงไม่ต้องอะไรมาเลยครับ เขาถาม

เลยว่ามิไบบัตรอะไรไหม ถ้าไม่มีเขาก็ไม่รับเลย เขากงกแล้วโดนตำรวจ
จับมั่ง”

อาหล้า 2553

ซึ่งในความเป็นจริงนั้น การที่นายจ้างไม่รับเขาเข้าทำงาน อาจจะไม่ได้มาจากการกลัวว่ารับแรงงานเข้าทำงานอย่างผิดกฎหมายเท่านั้น แต่อาจมีความระแวงหรือไม่ไว้วางใจควบคู่ไปด้วย เนื่องจากพวกเขาไม่ได้อยู่ที่ชัดเจน หากเกิดปัญหาการสูญหายของทรัพย์สินภายในร้าน ไม่สามารถที่จะตามเอาจากใครได้

เชื่อว่าในกรณีเด็กเร่ร่อนที่ไม่มีบัตรประชาชนหรือขาดเอกสารแสดงตนเท่านั้น ที่จะทำให้กลายเป็นคนไม่มีหัวนอนปลายเท้า แต่ทว่าในกรณีของเด็กที่มีบัตรประชาชนหรือมีหลักฐานแสดงตน พวกเขา ก็ต่างถูกให้ความหมายไปว่าเป็นเด็กที่ไม่มีหัวนอนปลายเท้าเช่นกัน ด้วยการให้ความหมายจากสังคมแบบเหมารวม ว่าเด็กเร่ร่อนคือเด็กที่ไม่มีหัวนอนปลายเท้า ด้วยเหตุผลที่สังคมตีความว่าเด็กเร่ร่อนจะต้องเป็นเด็กเกเร ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่มีมารยาท มักพูดจาด้วยถ้อยคำไม่สุภาพรวมถึงกิริยามารยาทที่ดูแล้วไม่เข้าตา ด้วยพฤติกรรมเหล่านี้ที่ทำให้สังคมเข้าใจไปว่าเป็นพฤติกรรมของคนชั้นล่างที่ไม่มีสกุลรุนชาติ ทำให้พวกเขามักถูกปฏิบัติอย่างคนไร้ศักดิ์ศรีไร้ซึ่งอำนาจต่อรองใดๆ ดังที่อาหล้าเล่าถึงการถูกปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า

“วันนั้นผมนอนอยู่บนลานท่าแพ อยู่ดีๆ เขา (เจ้าหน้าที่ตำรวจ – ผู้ศึกษา) ก็เดินมาตบหัวผม แล้วบอกว่า ไป ไป ไปนอนที่อื่น ถ้าบางคนก็ เขาก็มาพูดดีๆ บอกว่า น้องๆ ไปนอนที่อื่น ที่นี่เขาไม่ให้นอน”

อาหล้า 2553

แม้ว่าเด็กเร่ร่อนจะมีหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่มีเอกสารแสดงตนหรือกลุ่มที่ไม่มี เด็กเร่ร่อนที่มีครอบครัวหรือไม่มีครอบครัว พวกเขา ก็ต่างถูกสังคมให้ความหมายแบบเหมารวมว่าเด็กเร่ร่อนทุกคนเป็นเด็กไม่ดี ไม่มีมารยาท ไม่น่าไว้วางใจ และเป็นเด็กที่ไม่มีหัวนอนปลายเท้าเหมือนกันหมดทุกคน

3.2.4 ไม่มีการศึกษา

การศึกษากับเด็กเร่ร่อนดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยจะเข้ากันมากเท่าใดนัก ไม่ใช่เพราะว่าพวกเขาไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา แต่ดูเหมือนว่าเด็กเร่ร่อนหลายคนไม่ใส่ใจกับการเรียน เด็กหลายคนให้เหตุผลที่ไม่เรียนต่อก็เพราะว่า ไม่ชอบเรียน เรียนไม่เก่ง เรียนซ้ำชั้น ถูกไล่ออก ต้องมาช่วยพ่อแม่หาเงิน อย่างเช่นในกรณีของ อาซิงที่เรียนซ้ำชั้น ป.1 มาถึง 3 ครั้ง จนเขารู้สึกว่า เขามีอายุมากกว่าเพื่อนในห้อง และถูกล้อเสมอว่าเป็น “ไอ้แก่” จนทำให้เขาตัดสินใจไม่เรียนอีก

“ผมคงไม่เรียนแล้วพี่ ไปเรียนก็แก่กว่าเขา อีกอย่าง หัวผมไม่ค่อยดี เรียนซ้ำ
ป.1 ตั้งหลายรอบ ให้กลับไปเรียนใหม่ก็คงไม่ไหวแล้วครับ อยู่อย่างนี้ดีกว่า
หาเงินไปด้วย”

อาชิง 2553

หรือกรณีของเด่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นเด็กที่มีโอกาสได้เรียนดีกว่าเด็กเร่ร่อนคนอื่นๆ
เนื่องจากที่บ้านค่อนข้างมีฐานะ เด่นเคยเรียนในโรงเรียนเอกชนชื่อดังในจังหวัดเชียงใหม่หลายแห่ง
แต่เพราะความเกเรของเขาจึงถูกโรงเรียนไล่ออกครั้งแล้วครั้งเล่า เขาเรียนชั้น ม.1 ซ้ำกันถึง 4 ครั้ง
เมื่ออายุเริ่มมากกว่าเพื่อนในห้อง ก็ทำให้เขาถูกล้อจนเกิดเรื่องทะเลาะวิวาทกับเพื่อนในชั้นเรียน
บ่อยครั้งจนในที่สุดก็ถูกโรงเรียนไล่ออก

“ชีวิตผมเริ่มเหลวแหลกตั้งแต่ชั้น ม.1 เลยพี่ คิดเพื่อน มันชวนให้สูบบุหรี่ กิน
เหล้า เล่นยาสารพัด ดีกันก็มี จนครูเขาไล่ออกจากโรงเรียน”

เด่น 2553

เด่นยอมรับว่าในช่วงนั้นเขาติดเพื่อนมาก อยากเป็นที่ยอมรับในกลุ่มจึงทำให้เขาไม่ตั้งใจ
เรียน ปัจจุบันเด่นรู้สึกเสียดายที่เขาไม่ตั้งใจเรียนหนังสือในตอนนั้น เด่นรู้ว่าการเรียนหนังสือสูงๆ
จะทำให้เขามีชีวิตที่ดีมากขึ้น และเขาก็ยังรู้อีกว่า การทำตัวให้เพื่อนยอมรับในตอนนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่
ดีเลย กลับเป็นผลเสียด้วยซ้ำไป เพราะนั่นมันเป็นสิ่งที่ทำให้เขาถูกไล่ออกจากโรงเรียนหลายต่อ
หลายครั้ง ปัจจุบันเด่นได้กลับไปเรียนหนังสืออีกครั้ง แต่ครั้งนี้เขาเลือกที่โรงเรียน กศน. แต่ทว่าเขา
ก็เรียนได้ไม่ถึงหนึ่งภาคการศึกษาด้วยซ้ำไป เขาบอกกับผู้ศึกษาว่าเขาเรียนได้เพียง 3 สัปดาห์เท่านั้น
เขาก็ไม่ได้เข้าไปเรียนอีกเลย ด้วยสาเหตุที่ว่าร้างลาจากการเรียนมานานทำให้เขาเรียนไม่เข้าใจและ
ผสมกับความขี้เกียจ

เด่นเป็นกรณีหนึ่งที่มีโอกาสได้เรียนครั้งแล้วครั้งเล่า แต่เขาก็ไม่ได้ใส่ใจกับการเรียนมาก
นัก ต่างจากอาหล้าที่หลังจากเรียนชั้น ป.1 ได้เพียง 1 ภาคเรียน แม่ของเขาก็พาออกมาเร่ร่อน เขาต้อง
ช่วยแม่ทำงาน เพราะการย้ายเข้ามาอาศัยในสังคมเมือง ด้วยปัญหาทางบ้านที่ทำให้พ่อและแม่
ตัดสินใจแยกทางกัน ทำให้อาหล้าต้องออกจากโรงเรียนใกล้บ้านบนคอกแม่สอง เพื่อออกมาระเห
เร่ร่อนกับแม่ที่จังหวัดลำปาง อาหล้าต้องทำงานในร้านขายดอกไม้และช่วยแม่เร่ขายดอกไม้ให้กับ
นักท่องเที่ยว ชีวิตเร่ร่อนและการไม่มีเอกสารแสดงตนของการเป็นคนไทย ทำให้อาหล้าหมด
โอกาสที่จะได้เรียนหนังสืออีกครั้ง ถึงแม้ว่ารัฐจะมีนโยบายเรื่องสิทธิเด็กที่อยู่ในประเทศไทยทุกคน
จะได้รับการศึกษาภาคบังคับก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้ว ทุกครั้งที่แม่พาอาหล้าไปสมัครเข้าเรียน
อาหล้ามักจะโดนโรงเรียนปฏิเสธเสมอ ด้วยเหตุผลที่ว่า นักเรียนเต็ม แต่ถึงแม้อาหล้าจะมีโอกาสได้

เข้าเรียนจริงๆ เขาก็ไม่มีโอกาสได้เรียน เพราะแม่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนเช่น ชุดนักเรียน สมุด ดินสอ และรวมไปถึงค่ากิจกรรมของโรงเรียนต่างๆ ที่ดูจะเป็นภาระหนัก สำหรับครอบครัวยากจนอย่างพวกเขา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เหล่าไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ แต่เมื่อถามกลับไปว่า ถ้าเขามีโอกาสได้เรียนตอนนั้นเขาอยากเรียนหรือไม่ เหล่าตอบว่า เขาไม่ค่อยชอบเรียนหนังสือเท่าไรนัก และอีกอย่างคือเขาไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ ถ้าหากให้ไปเรียนเขาก็คงเรียนไม่รู้เรื่อง

จากคำบอกเล่าจากเด็กเร่ร่อนจะเห็นได้ว่า เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ แต่ด้วยปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้พวกเขาหลุดจากระบบโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นฐานะทางเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นฐาน ถูกไล่ออกจากโรงเรียน หนีโรงเรียน ไม่อยากเรียนหนังสือ ฯลฯ และเมื่อผู้ศึกษาได้มีโอกาสถามพวกเขาว่า หากพวกเขามีโอกาสได้กลับไปเรียนหนังสืออีกครั้ง พวกเขาอยากที่จะกลับไปเรียนหรือไม่ เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่ตอบว่า “ถ้าให้ไปเรียนหนังสือ เขาก็ไม่มีเวลาหาเงินเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง จะเอาเงินที่ไหนมาใช้” บางคนก็ตอบว่า “ไม่อยากเรียนแล้วครับให้ไปเรียนกับเด็กผมไม่เอา” และผู้ศึกษายังได้ถามต่อว่า หากมีโครงการให้เรียนฟรีในโรงเรียนประจำพวกเขาจะกลับไปเรียนอีกครั้งหรือไม่ ทุกคนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า “ไม่อยาก” เพราะการอยู่ในโรงเรียนประจำก็เหมือนกับการอยู่ในคุก ต้องอยู่ในกฎระเบียบตลอด 24 ชั่วโมง คนรักอิสระอย่างพวกเขาไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างนั้นได้

เมื่อเด็กๆ เหล่านี้หลุดออกจากระบบการศึกษา ก็ทำให้พวกเขารู้สึกไม่อยากกลับไปเรียนอีกครั้ง เนื่องจากปัญหาต่างๆ ที่ตามมาเช่น อายุมากขึ้นไป ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนใหม่ในโรงเรียน เคยชินกับการใช้ชีวิตอิสระจนไม่อยากกลับไปใช้ชีวิตในกฎระเบียบในโรงเรียนอีกครั้ง จากการได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กเล่าว่า ทางมูลนิธิเคยแนะนำให้เด็กหลายคนเข้าเรียนต่อในระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ซึ่งจะเป็นโรงเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน แต่ทว่าด้วยการใช้ชีวิตอย่างอิสระไร้กฎระเบียบ ทำให้เด็กหลายคนขาดเรียนบ่อยครั้ง จนในที่สุดก็ไม่เรียนอีกเลย แต่ก็เชื่อว่าเด็กเร่ร่อนจะไม่รักเรียนเสียทุกคน มีเด็กหลายคนที่ยังเรียนจบถึงชั้นปริญญาตรีและมีหน้าที่การงานที่ดี เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิยังได้เล่าต่ออีกว่า การที่เด็กเร่ร่อนจะกลับเข้าสู่ระบบโรงเรียนอีกครั้งนั้น ขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการเร่ร่อน

“เด็กที่ออกมาเร่ร่อนนานๆ เขาจะไม่ค่อยกลับไปเรียนแล้ว เหมือนที่เขาว่าไม่
อ่อนคั้ดง่าย ไม่แ่คัคดยาก พอมาเร่ร่อนนานๆ เริ่มรู้ซ้องทางหาเงิน รู้ซ้องทาง
เอาตัวรอด หลงระเรึง คิดเพื่อน ทำยังงั้ก็ไม่กลับมาเรียนหรือกลับไ้ไปอยู่กั้บ
ครอบครัวอืก กลายเป็นเด็กรักอิสระไปแล้ว ไม่ชอบอยู๋ในกฎระเบียบ แ่ถ้า
คนที่ออกมาเร่ร่อนไม่นาน แล้วเราพุดให้เขากลับไปอยู่กั้บครอบครัว เขาก็จะ

เป็นเหมือนเด็กทั่วๆ ไป เขาก็กลับไปเรียนหนังสือ เด็กที่ออกมาแว่ร้อนใหม่ๆ จะพูดไม่ยากนะ เพราะเขายังชินกับชีวิตปกติอยู่ บางคนออกมาใหม่ๆ บ่น คิดถึงบ้านก็มี อยากกลับไปหาพ่อหาแม่”

เจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก 2553

เด็กแว่ร้อนหลายคนรู้ว่าการได้ศึกษาในระดับสูงๆ จะทำให้พวกเขามีโอกาสในการทำงานที่ดี และทำให้สภาพชีวิตของเขาดีขึ้นกว่านี้ กุ้งเด็กแว่ร้อนคนหนึ่งที่เคยเล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า

“ถ้าผมได้เรียนสูงๆ นะพี่ ผมคงมีเงินมีบ้านอยู่ ได้ทำงานที่ดีๆ ไม่ต้องมาใช้ชีวิตแบบนี้ เวลาใครถามก็ไม่ต้องอาย”

กุ้ง 2553

จากคำพูดนี้ทำให้เห็นได้ว่า การศึกษาส่งผลถึงสถานะทางสังคม การกลายเป็นผู้ด้อยการศึกษาเป็นเรื่องน่าอับอาย และถูกจำกัดในเรื่องของหน้าที่การงาน กลายเป็นบุคคลชนชั้นล่างของสังคม หลายครั้งที่ผู้ศึกษาได้ถามถึงวุฒิการศึกษาของพวกเขา เด็กหลายคนทำท่าทางเขินอายไม่กล้าบอก หรือบางคนก็รีบบอกถึงสาเหตุที่พวกเขาไม่ได้เรียนว่าเพราะอะไร เจ้าหน้าที่ได้เล่าให้ผู้ศึกษาฟังถึงการ โทกเรื่องวุฒิการศึกษาของเด็กแว่ร้อนเพื่อให้ตัวเองดูดี

“บางทีถ้ามีผู้ใหญ่มาคุยนะ เขาก็บอกว่าเขาเรียนจบปริญญาตรีแล้ว จบจากที่ดีๆ ยิ่งถ้าเล่นอินเทอร์เน็ตแล้วไปจีบสาวนะ ไม่กับเขาใหญ่เลย เพราะคุยในอินเทอร์เน็ตมันไม่เห็นหน้าไง เขาจะพูดยังงี้ก็ได้เอารูปคนอื่นที่ดูดีๆ มาลง บอกว่าเรียนปริญญาที่นั่นที่นี้ บ้านรวยมีเงิน อย่างนั้นอย่างนี้ เป็นเรื่องเป็นราว (หัวเราะ) บางทีเขาก็มาเล่าให้พี่ฟังนะ ว่าไปจีบสาวมาไม่อย่างนั้น ไม่อย่างนี้”

เจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก 2553

เรื่องระดับการศึกษากลายเป็นปมด้อยที่เป็นลักษณะร่วมของเด็กแว่ร้อน ซึ่งต่างคนก็ต่างเหตุผลที่พวกเขาไม่ได้เรียนหนังสือ ด้วยความรักอิสระ ไม่ชอบใช้ชีวิตภายใต้กฎระเบียบ จนหลายครั้งที่พวกเขาหนีออกมาจากโรงเรียนและไม่กลับไปอีกเลย บางคนก็ให้เหตุผลว่าตัวเองหัวไม่ดี เรียนซ้ำชั้นหลายครั้งจนไม่อยากเรียนอีก แต่บางคนก็ไม่มีโอกาสที่จะได้เรียนเลยด้วยซ้ำ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว และมีความจำเป็นหลายๆ อย่างที่ทำให้พวกเขาไม่มีโอกาสกลับไปเรียนต่ออีกครั้ง ซึ่งเด็กแว่ร้อนทุกคนที่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสพูดคุยและทำความรู้จัก ไม่มีใครเลยที่ปัจจุบันยังคงเรียนอยู่ ทุกคนออกมาใช้ชีวิตนอกระบบโรงเรียนด้วยกันทั้งหมด ด้วยความที่ต้อง

คืนเงินเอาชีวิตรอด ทำให้การเรียนถูกมองข้ามไป กลายเป็นเรื่องเสียเวลาในการทำมาหากิน อย่างที่จอห์นเด็กเร่ร่อนคนหนึ่งได้บอกกับผู้ศึกษาว่า

“คนอย่างผมเรียนไปอย่างมากที่สุดแค่ ม.6 จะเรียนต่อก็คงไม่ได้หรอกพี่ เพราะผมไม่มีบัตรประชาชน ทะเบียนบ้านอะไรก็ไม่มี เอาเวลามาหาเงินกินให้พ้นวันดีกว่าพี่ เรียนไปถึง ม.6 ถ้าไม่มีบัตรอะไร เขาก็ไม่รับทำงานอยู่ดี เลยไม่รู้จะเรียนไปทำไม”

จอห์น 2553

คำพูดที่ตัดพ้อสิ้นหวังกับการเรียนของจอห์น แสดงให้เห็นถึงชีวิตเด็กเร่ร่อนหลายๆ คน ที่ให้ความสำคัญต่อการเอาตัวรอดไปให้พ้นวันมากกว่าที่จะเอาเวลาไปใช้กับเรื่องเรียน ถึงแม้ว่าพวกเขาจะคุ้นเคยกับการเรียนมากแค่ไหนก็ไปไม่ถึงฝัน การไม่มีบัตรประชาชนหรือทะเบียนบ้าน เป็นเรื่องยากที่จะทำให้พวกเขาได้รับการศึกษาสูงๆ เพราะอย่างมากที่สุดพวกเขาก็ได้เพียงการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น ยิ่งในการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ต้องใช้หลักฐานในการสมัครต่างๆ เด็กเร่ร่อนที่ขาดหลักฐาน พวกเขาไม่สามารถเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ และด้วยการใช้ชีวิตที่ต้องคืนเงินเอาตัวรอดเป็นวัตถุประสงค์สำคัญด้วยแล้ว ทำให้การเรียนกลายเป็นเรื่องที่เด็กเร่ร่อนหลายคนมองข้าม